

MAGDALENA GORCZYCA

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ŻYCIE CODZIENNE W KOREI PÓŁNOCNEJ
ANALIZA POLSKICH ARTYKUŁÓW PRASOWYCH
ORAZ PUBLIKACJI OPARTYCH NA RELACJACH
UCIEKINIERÓW Z „RAJU NA ZIEMI”
2013–2023
CZEŚĆ I

1. Wprowadzenie. 2. Historia i geopolityka Korei Północnej. 3. Analiza kwestii społecznych

Słowa kluczowe: Korea Północna, życie codzienne, kult jednostki, propaganda, reżim totalitarny, prawa człowieka

1. WPROWADZENIE

Celem artykułu jest zbadanie realiów życia w Korei Północnej oraz analiza wpływu polityki dynastii Kimów na życie codzienne obywateli. Hipoteza badawcza, którą postaram się udowodnić, brzmi: *Życie codzienne w Korei Północnej jest w istotny sposób ograniczone przez politykę dynastii Kimów, a rzeczywistość obywateli znacząco odbiega od pozytywnego obrazu kraju kreowanego przez oficjalną propagandę.* W pracy podjęta zostanie próba odpowiedzi na pytania badawcze: W jaki sposób w Korei Północnej łamane są prawa człowieka? Jak polityka Kimów wpływa na warunki życia obywateli w Korei Północnej? Jak propaganda wpłynęła na sposób myślenia północnokoreańskiego społeczeństwa? Jakie są największe wyzwania, z którymi zmagają się obywatele KRLD? Jak system edukacji wpływa na kreowanie światopoglądu obywateli? Postaram się również określić, w jaki sposób uciekinierzy z Korei Północnej opisują mechanizm kontroli społecznej oraz czym różni się życie codzienne w zależności od statusu społecznego oraz miejsca zamieszkania.

W pracy wykorzystano polskie artykuły prasowe oraz publikacje oparte na relacjach uciekinierów wydane w latach 2013–2023. Artykuły będą pochodziły z wybranych portali internetowych: Onet.pl, Dziennik Gazeta Prawna, Polsat News, Gazeta.pl, TVN24, o2, Rzeczpospolita, RMF24, Dziennik.pl, PAP, Gazeta Bałtycka, Polskie

Radio 24, WP. Wykorzystałam również publikacje książkowe oparte na relacjach uciekinierów lub całkowicie przez nich stworzone. Będą to: Hyeonseo Lee, *Dziewczyna o siedmiu imionach*, Barbara Demick, *Światu nie mamy czego zazdrościć*, Y. Park, *Przeżyć*, Masaji Ishikawa, *Za mroczną rzeką*, Suki Lee, *Pozdrowienia z Korei. Uczylaam dzieci północnokoreańskich elit*. Wykorzystano również raport na temat sytuacji w Korei Północnej pt. *Report on North Korea Human Rights 2023*, wydany przez północnokoreańskie Ministerstwo Zjednoczenia oraz dzieło Joanny Rurarz, *Historia Korei*. Podczas pisania pracy skorzystano także z polskich opracowań naukowych skupionych na analizie struktur państwowych oraz społecznych Korei Północnej. Będą to m.in. teksty następujących autorów: Dominika Wróblewskiego, *Ideologie dżucze, jako element silnie oddziałujący na społeczeństwo w Korei Północnej*, Agnieszki Ploetzing, *Tożsamość Koreańczyków z północy – uwagi wstępne*, Pawła Chmury, *Spoleczne uwarunkowania wojny w Korei Północnej*. W pracy zastosowano metodę krytycznej analizy piśmiennictwa. Publikacja składa się z trzech części. W pierwszej zostanie przedstawiony rys historyczny Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, skoncentrowany na okresie od 1910 r. do czasów współczesnych, w tym m.in. kwestia maszyny propagandowej oraz obiektywny opis realiów życia w KRLD. W części drugiej zostaną przeanalizowane kwestie społeczne związane z życiem w Korei Północnej. Część trzecia omawia m.in. kwestie łamania praw człowieka w Korei Północnej, problem kary śmierci oraz publicznych egzekucji, formy inwigilacji obywateli, kwestię głodu w Korei Północnej, a także zjawisko *kochebi*, czyli osieroconych bezdomnych dzieci.

2. HISTORIA I GEOPOLITYKA KOREI PÓLNOCNEJ

Korea podzielona na dwie części: północną i południową, pojawiła się na mapach świata dopiero w połowie XX w. Do 1910 r. na Półwyspie Koreańskim znajdowało się Cesarstwo Korei, jednak wskutek wojny pomiędzy Japonią a Rosją kraj trafił pod protektorat Cesarstwa Wielkiej Japonii. W 1910 r. rozpoczęła się trwająca 35 lat okupacja, mająca na celu wykorzystywanie koreańskich zasobów do dalszej ekspansji Japonii w Azji kontynentalnej. Według polskiej badaczki Joanny P. Rurarz, okres okupacji japońskiej można podzielić na trzy etapy, w trakcie których, „zmieniały się środki, lecz nie zmieniał zasadniczy cel, jakim była przede wszystkim eksploatacja ekonomiczna, a dopiero potem polityczne podporządkowanie”¹. Pierwszy etap, określany „rządami miecza”, trwał w latach 1910–1919. Okupant stopniowo przejmował kontrolę nad instytucjami państwowymi oraz koreańskimi gruntami². Wywłaszczenie Koreańczyków doprowadziło do ich masowej migracji na zachód. Oprócz zajęcia terenu państwa, cesarstwo japońskie chciało również wyniszczyć koreańską tożsamość oraz kulturę narodową. Aby tego dokonać, zamykano i cenzurowano gazety, a w szkołach uczono jedynie języka japońskiego. Lata 1920–1930 to drugi etap okupacji. W teorii był to czas liberalizacji polityki kolonialnej, ale

¹ J.P. Rurarz, *Historia Korei*, Warszawa 2005, 329.

² Tamże, 330.

w praktyce Japonia umocniła swój nadzór nad Koreą przez infiltrację środowisk niepodległościowych. J.P. Rurarz tak opisuje ówczesną sytuację: „Japonia po cichu wprowadziła na Półwysep Koreański liczniejsze siły policyjne, zwiększono liczbę posterunków i komend. Zintensyfikowano rekrutację donosicieli i tajnych współpracowników wśród ludności kolonii. Zreorganizowano służby wywiadu, a sieć agentów i szpicli oplotła ściśle całe terytorium kraju”³. W tym samym czasie Japonia starała się ocieplić swój wizerunek w oczach Koreańczyków. Wobec obywateli zaczęto stosować mniej restrykcyjne przepisy: zalecono policji łagodniejsze traktowanie ludności, kilka stanowisk administracyjnych przekazano w ręce Koreańczyków oraz zezwolono na publikowanie gazet w języku koreańskim. Co więcej, zezwolono na powstawanie różnego rodzaju stowarzyszeń obywatelskich⁴. Jak pisze prof. Bruce Cumings: „Koreańczycy nigdy nie podziękowali Japończykom za te zmiany, nie przypisali Japonii zasług za twórczość, a zamiast tego postrzegali Japonię jako kraj, który odebrał im stare rządy, suwerenność i niepodległość Korei, jej rdzenną, choć dopiero kielkującą modernizację, i przede wszystkim narodową godność”⁵. Z tego właśnie powodu koreańskie stowarzyszenia pod pretekstem organizacji religijnych, kulturowych lub sportowych prowadziły w ukryciu działania patriotyczne oraz edukacyjne, dążąc do wyzwolenia Korei. W 1930 r. rozpoczął się trzeci etap japońskich rządów na Półwyspie Koreańskim. W 1931 r. Japonia rozpoczęła dalszą ekspansję od zajęcia Mandżurii. Wskutek tych wydarzeń Korea stała się zapleczem frontu, a co się z tym wiązało również bazą wojskową oraz spichlerzem armii japońskiej⁶. Od 1931 r. zwiększono asymilację koreańskiej ludności – w szkołach wprowadzono więcej godzin nauczania języka japońskiego oraz ustanowiono go językiem urzędowym. Koreańska ludność była również zmuszona do przyjmowania japońskich nazwisk, co stanowiło część procesu wypalania tożsamości narodowej⁷. Po 1937 r. Japonia zdecydowała się na politykę mobilizacyjną całego kraju. W 1943 r. rozpoczęto pobór Koreańczyków do japońskich sił zbrojnych, które walczyły na frontach II wojny światowej. Przed 1944 r. do armii powołano ok. 18 tys. Koreańczyków, natomiast po 1944 r. liczba ta sięgała ponad 200 tys.⁸.

W 1943 r., jeszcze w czasie II wojny światowej, w Kairze odbyło się pierwsze spotkanie państw bloku alianckiego. W trakcie konferencji Stany Zjednoczone, Chiny oraz Wielka Brytania uzgodniły, że po zakończeniu wojny Korea odzyska niepodległość⁹. Dwa lata po tych wydarzeniach Józef Stalin wypowiedział Japonii wojnę, której celem było zajęcie terenów okupowanych przez cesarstwo, w tym

³ J.P. Rurarz, dz.cyt., 334.

⁴ Tamże, 336. W 1920 r. na terenie kolonii zarejestrowano już 985 różnych stowarzyszeń.

⁵ B. Cumings, *Korea, A Unique Colony: Last To Be Colonized And First To Revolt*, <https://apjif.org/2021/21/Cumings.html> (dostęp: 22.04.2024).

⁶ J.P. Rurarz, dz.cyt., 341.

⁷ Więcej na ten temat zob. A. Chee, *My Family's Shrouded History Is Also a National One for Korea*, <https://www.nytimes.com/2020/08/27/magazine/korea-japanese-occupation-surrender-ww2.html> (dostęp: 27.10.2023).

⁸ Zob. A. Vannoy, *Korea Under the Rising Sun*, <https://warfarehistorynetwork.com/article/korea-under-the-rising-sun/> (dostęp: 27.10.2023).

⁹ W.J. Dziak, *Korea. Pokój czy wojna?*, Warszawa 2003, 20.

Korei. Stany Zjednoczone nie chciały pozwolić na zajęcie Półwyspu Koreańskiego przez ZSRR, dlatego 15 sierpnia 1945 r. zarówno siły amerykańskie, jak i radzieckie wkroczyły do Korei w celu przyjęcia kapitulacji Japonii. W 1945 r. podczas konferencji w Jałcie podjęto decyzję o podziale Korei na dwie części wzdłuż 38 równoleżnika z dwiema strefami wpływów – tak powstały Korea Północna i Południowa¹⁰. Podziału tego dokonano między 10 a 17 sierpnia 1945 r. W części północnej władze objęli komuniści, którzy rozpoczęli ponowną okupację kraju. ZSRR w 1946 r. powołał w Korei Północnokoreański Prowincjonalny Komitet Ludowy, na którego czele stanął Kim Ir Sen, przyszły prezydent KRLD¹¹. Natychmiast rozpoczęto realizację szeregu reform, które miały nie tylko wpłynąć na rozwój okupowanych terenów, ale również ustanowić model gospodarczy zgodny z sowieckimi interesami politycznymi. Najważniejsza była reforma rolna, która polegała na konfiskacie ziem należących do Japończyków oraz koreańskich właścicieli ziemskich i przekazywaniu jej w ręce chłopów. Jak pisze J.P. Rurarz, reforma ta przyniosła oczekiwane przez komunistów skutki: „Działania te sprawiały, że wielu umiarkowanych zostało zautoznaczonych ideologią tak pięknie realizowaną w praktyce i zaczęło jawnie popierać zdeklarowanych komunistów”¹². W 1947 r. powołany został najwyższy organ ustawodawczy – Zgromadzenie Ludowe Korei Północnej, które odgrywało rolę parlamentu. Zgromadzenie podjęło decyzję o zastąpieniu Tymczasowego Komitetu Ludowego Północnokoreańskim Komitetem Ludowym o uprawnieniach rządu. Na jego czele stanął Kim Ir Sen, który dzięki zajmowanemu stanowisku stał się główną postacią północnokoreańskiej sceny politycznej. W tym samym czasie południowa część kraju, znajdująca się pod wpływami amerykańskimi, kształtowała drogę do niepodległości. W 1947 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ uchwaliło rezolucję w sprawie przeprowadzenia wyborów na terenie całej Korei. W trakcie posiedzenia Narody Zjednoczone ponownie przyznały Korei prawo do niepodległości i samostanowienia. W celu przeprowadzenia wyborów powołano komisję¹³. Korea Północna natychmiast podała w wątpliwość uprawnienia tejże komisji, co doprowadziło do sytuacji, w której demokratyczne wybory przeprowadzone zostały tylko w południowej części kraju. 9 września 1948 r. powstała Republika Korei, na której czele stanął prezydent Yi Seungman. W odpowiedzi na te wydarzenia, jak pisze J.P. Rurarz, „Korea Północna odcięła Korei Południowej dopływ energii elektrycznej, co doprowadziło do gospodarczego chaosu. W dziesięć dni po proklamowaniu Daehan Minguk, oficjalna nazwa Korei Południowej, oznaczająca „Republika Korei”, 25 sierpnia 1948 r. odbyły się separatystyczne wybory na północy, w wyniku których 9 września powołano do życia Koreańską Republikę Ludowo-Demokratyczną z Gim Ilseongiem¹⁴ na czele jako prezydentem”¹⁵. W następnych latach nastroje pomiędzy Koreą Północną i Południową stawały się coraz chłodniejsze.

¹⁰ M. Golla, *Dlaczego Korea się podzieliła*, <https://www.onet.pl/turystyka/dalekowswiatpl/dla-czego-korea-sie-podzielila-sprawdz-co-robia-tam-polscy-zolnierze/fwjzcfv,30bc1058> (dostęp: 27.10.2023).

¹¹ W.J. Dziak, *Korea...*, dz.cyt., 20.

¹² J.P. Rurarz, dz.cyt., 354.

¹³ Tamże, 356–357.

¹⁴ Gim Ilseong to nazwa, jaką posługuje się J.P. Rurarz w dz.cyt., chodzi o Kim Ir Sena.

¹⁵ J.P. Rurarz, dz.cyt., 357.

Na przełomie 1948 i 1949 r. armie Stanów Zjednoczonych oraz Związku Radzieckiego wycofały się z terenów półwyspu. Ta sytuacja zmotywowała Kim Ir Sena do podjęcia działań ukierunkowanych na zjednoczenie kraju – chciał on przyłączyć ziemie południowe do KRLD¹⁶. 5 marca 1949 r. Kim spotkał się w Moskwie ze Stalinem. Podczas spotkania po raz pierwszy poruszono kwestię złączenia dwóch Korei za pomocą działań zbrojnych. W sierpniu 1949 r. Stalin pod wpływem nacisków Kim Ir Sena obiecał udzielić mu wsparcia militarnego w wypadku wybuchu wojny z południem¹⁷. To zapewnienie skłoniło Kim Ir Sena do wprowadzenia planów wojennych w życie – 25 czerwca 1950 r. Armia Ludowa Korei wkroczyła na teren Korei Południowej. Dwa dni później rada ONZ uchwaliła rezolucję uznającą Koreę Północną za agresora i podjęła decyzję o wysłaniu wojsk ONZ na Półwysep Koreański. W konflikt zbrojny włączyło się wiele państw ONZ, ale w szczególności Stany Zjednoczone, które nie chciały dopuścić do rozszerzenia się radzieckich wpływów na teren całego półwyspu. Na początku wojny działania prowadzono szybko i dynamicznie – już 28 czerwca armii KRLD udało się opanować południową stolicę – Seul¹⁸. We wrześniu armia ONZ odzyskała panowanie nad miastem i wyparła oddziały północnokoreańskie za linię 38 równoleżnika. Rozpoczęła również dalszą ekspansję na północ, co Chiny uznały za bezpośrednie zagrożenie. Mao Tse-tung wysłał do Korei „armię ochotników”, która składała się z miliona regularnych żołnierzy. Ta sytuacja zmusiła wojska ONZ do odwrotu. Przez kolejne dwa lata w Korei trwała wojna domowa, uznawana za najbrutalniejszą po II wojnie światowej¹⁹. W jej trakcie zginęło ok. 6 mln ludzi²⁰. Na południu zniszczeniu uległa 1/3 budynków mieszkalnych, natomiast na północy cały Pjongjang. Wojna sprawiła, że gospodarka obydwu Korei stała się na długi czas zależna od obcego wsparcia²¹. W 1951 r. rozpoczęto pierwsze rozmowy pokojowe, jednak nie przyniosły one zamierzonych efektów. Dopiero po śmierci Stalina zdecydowano o zawieszeniu broni, które nastąpiło 27 lipca 1953 r. Linię demarkacyjną wyznaczono wzdłuż 38. równoleżnika, a strony konfliktu zobowiązano do wycofania wojsk i sprzętu na 2 km od granicy.

Po zakończeniu wojny koreańskiej przed prezydentem KRLD Kim Ir Senem stało trudne zadanie odbudowy państwa. Pierwsze lata powojenne, według J.P. Rurarz, można określić jako „czas czystek politycznych i rozwoju ekonomicznego”²². Kim Ir Sen zdawał sobie sprawę z zagrożenia stwarzanego przez oponentów politycznych, dlatego podjął działania, mające na celu ich eliminację. Oskarżył o szpiegostwo dawnych członków Partii Robotniczej i skazał ich na karę śmierci lub więzienie. W ten sposób zbudował nową scenę polityczną całkowicie wolną od opozycji. W 1955 r. podczas swojego wystąpienia *O wykorzenieniu dogmatyzmu*

¹⁶ Zob. M. Samp, *Wojna koreańska – przyczyny, przebieg, skutki konfliktu*, <https://kronikidziejow.pl/porady/wojna-koreańska-przyczyny-przebieg-skutki-konfliktu/> (dostęp: 30.10.2023).

¹⁷ J.P. Rurarz, dz.cyt., 341.

¹⁸ Tamże, 360.

¹⁹ W. Roszkowski, *Półwiecze: historia polityczna świata po 1945 roku*, Warszawa 1997, 38.

²⁰ Zob. P. Chmura, *Spoleczne uwarunkowania wojny w Korei Północnej*, 85, https://www.wojsko-polskie.pl/aw1/u/fd/a2/fda2a05b-b333-42a6-88d1-8a5fbc62bdcd/10_chmura.pdf (dostęp: 30.10.2023).

²¹ J.P. Rurarz, dz.cyt., 365.

²² Tamże, 389.

i formalizmu i ustanowieniu Dżucze w pracy ideologicznej. Kim Ir Sen po raz pierwszy wymienił nazwę nowej ideologii, według której od tej pory miało być zarządzane państwo²³. Wielki Wódz liczył, że dzięki jej wprowadzeniu osiągnie większą niezależność KRLD od Moskwy. Jak pisze Jung H. Pak „doktryna *dżucze* usprawiedliwiała wszelkie trudy i motywowała lud do pełnej zapału pracy na rzecz odbudowy państwa po wojnie – stanowiła zatem ujęcie dla północnokoreańskiego nacjonalizmu i ksenofobii, które przerabiała na kult Kima, uważanego za obrońcę narodowego stylu życia”²⁴.

W 1967 r. w KRLD wprowadzony został nowy system klasowy zwany *songbun*. Składał się on z trzech klas – lojalnej, niepewnej oraz wrogiej. W ramach tego podziału istniało 51 podkategorii. Po wprowadzeniu systemu całą ludność Korei przydzielono do odpowiedniej klasy według wyznaczonych kryteriów. Kim Ir Sen w trakcie swoich rządów szczególną uwagę przykładął do budowania kultu jednostki – chciał, aby społeczeństwo postrzegało go jako ojca troszczącego się o dobro narodu. Budowanie kultu jednostki szczególnie nasiliło się w latach 60. i 70., kiedy to portrety wodza zaczęto wieszać prawie w każdym budynku. Uchwalono też nową konstytucję, która oddawała pełnię władzy w ręce Kim Ir Sena. W 1972 r. ustanowiono go wiecznym prezydentem. Pod koniec lat 60. na scenie politycznej KRLD pojawiła się nowa osoba – Kim Dzong Il, syn Wielkiego Wodza. W 1973 r. został on wybrany na sekretarza KC PPK ds. organizacyjno-propagandowych. Od tej pory zajmował się tworzeniem filmów propagandowych, których głównym celem była indoktrynacja społeczeństwa. Praca, jaką wykonał Kim Dzong Il, spodobała się jego ojcu, dlatego wskazał on syna na przyszłego przywódcę Korei Północnej. Do oficjalnego namaszczenia następcy doszło w październiku 1980 r.²⁵ Jak pisze W.J. Dziak: „Kim Jong Il przestał być jakimś anonimowym «centrum partii», ale «drogim przywódcą», liderem i godnym następcą Wielkiego Wodza”²⁶. Władze partyjne od razu podjęły decyzję o przetworzeniu jego historii tak samo, jak w przypadku jego ojca. Stworzono nowy mit narodowy, mówiący o wspaniałych okolicznościach, w jakich następca przyszedł na świat.

8 lipca 1994 r. zmarł „Wielki Wódz Towarzysz Kim Ir Sen”, a jego miejsce już oficjalnie zajął jego syn²⁷. Ogłosił on żałobę narodową, która miała trwać trzy lata i w trakcie której społeczeństwo musiało oplakiwać zmarłego przywódcę. Koreę Północną rok po śmierci Kim Ir Sena dotknęła klęska głodu, trwająca do 1999 r. Bezpośrednią przyczyną, wymienianą przez historyków, była rozległa powódź, która zniszczyła większość krajowych upraw ryżu. Do klęski głodu przyczyniła się również nieudolność polityczna Kim Dzong Ila. W czasie Wielkiego Głodu z powodu

²³ D. Wróblewski, *Ideologie dżucze, jako element silnie oddziałujący na społeczeństwo w Korei Północnej*, w: *W kręgu wyobrażeń zbiorowych. Polityka. Władza. Społeczeństwo*, red. A. Dubicki, M. Reksć, A. Sepkowski, Łódź 2019, 293–305.

²⁴ J.H. Pak, *Kult Kim Ir Sena. Tak stworzono ideologiczne podstawy zbrodniczego reżimu*, <https://wielkahaistoria.pl/kult-kim-ir-sena-tak-stworzono-ideologiczne-podstawy-zbrodniczego-rezimu/> (dostęp: 30.10.2023).

²⁵ Zob. W.J. Dziak, *Kim Dzong Il, Azja-Pacyfik* 2000, nr 3, 2.

²⁶ Tamże, 3.

²⁷ W.J. Dziak, *Korea...*, dz.cyt., 171.

niedoboru żywności zmarło od 600 tys. do nawet miliona osób²⁸. W trakcie swoich rządów Kim Dzong Il szczególny nacisk kładł na rozwój technologii nuklearnej. W 2006 r. przeprowadzona została pierwsza próba atomowa, a trzy lata później kolejna. Wydarzenia te spotkały się z potępieniem, a na KRLD zostały nałożone międzynarodowe sankcje²⁹.

W grudniu 2011 r. w Pjonjangu zmarł Kim Dzong Il. Jego następcą został 27-letni syn Kim Dzong Un³⁰. Po objęciu rządów nowy przywódca skupił się na przebudowie aparatu władzy – otoczył się ludźmi wiernymi sprawie, natomiast pozbył się wszystkich niepewnych. Dzięki temu Kim Dzong Unowi udało się zapewnić przetrwanie reżimu. Kim Dzong Un skupił się głównie na rozbudowie militarnej państwa, Korea znacząco zwiększyła liczbę posiadanej broni atomowej. Dzięki temu Unowi udało się zmniejszyć prawdopodobieństwo ataku ze strony USA. Oskar Pietrewicz tak podsumowuje dotychczasowe rządy Una: „Mimo niewielkiego doświadczenia okazał się bardzo skutecznym przywódcą, wykorzystującym wszelkie narzędzia państwa totalitarnego oraz umiejętnie zarządzającym relacjami między głównymi grupami interesu: partią, armią i służbami bezpieczeństwa. W wymiarze ideologicznym Kim zachowywał równowagę między uznaniem dorobku poprzedników a promowaniem swoich koncepcji, w ostatnim roku wykazując jednak większą skłonność do formowania własnej ideologii”³¹.

Obecnie Korea Północna pozostaje najbardziej odizolowanym krajem na świecie. Granice państwa są zamknięte, a odwiedzić je można tylko po uzyskaniu zezwoleń od odpowiednich władz. Według danych ONZ 10,9 mln mieszkańców Korei Północnej nadal cierpi z powodu niedożywienia³². Mimo międzynarodowej krytyki reżim nie wykazuje chęci zmian, trwale promując stworzoną przez państwo ideologię.

„Ideologia Juche opiera się na myśleniu, że wszystko należy do człowieka po to, aby mu służyć. Ideologia Juche pozwala na stworzenie niezniszczalnej więzi między ludzkimi masami i Wodzem, oznacza to możliwość zbudowania niezależności i suwerenności, gdzie ludzie mogą używać swoich talentów i siły dla wspólnego dobra”³³. Termin *dżucze* po raz pierwszy pojawił się w Korei Północnej się 28 grudnia 1955 r. podczas przemówienia Kim Ir Sena *O wykorzystaniu dogmatyzmu i ustanowieniu Juche w pracy ideologicznej naszej partii*. W 1972 r. ideologia została

²⁸ M.J. Seth, *North Korea's 1990s Famine in Historical Perspective*, Food, Culture, and Asia 2011, nr 16(3), 24, <https://www.asianstudies.org/wp-content/uploads/north-koreas-1990s-famine-in-historical-perspective.pdf> (dostęp: 03.11.2023).

²⁹ Dziennik Gazeta Prawna, *Korea Płn. przeprowadziła próbę atomową i raketową; to zagrożenie dla światowego bezpieczeństwa*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/320119,korea-pln-przeprowadzila-probe-atomowa-i-raketowa-to-zagrozenie-dla-swiatowego-bezpieczenstwa.html> (dostęp: 03.11.2023).

³⁰ Zob. O. Pietrewicz, *Dekada Kim Dzong Una*, <https://pism.pl/publikacje/dekada-kim-dzong-una> (dostęp: 04.11.2023).

³¹ Tamże.

³² Polsat News, *Korea Północna. Ludzie umierają z głodu, ulicami blakają się sieroty*, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-11-05/korea-polnocna-ludzie-umieraja-z-glodu-ulicami-blakaja-sie-sieroty/> (dostęp: 04.11.2023).

³³ Koreańska Republika Ludowo- Demokratyczna oficjalna strona w Polsce, <https://www.krld.pl/krld/juche> (dostęp: 04.11.2023).

wpisana do konstytucji, natomiast dwa lata później ustanowiono ją jedyną ideologią obowiązującą w Korei Północnej³⁴. Według Kim Ir Sena *dżucze* opiera się na czterech fundamentalnych zasadach³⁵. Oto one:

- Niezależność polityczna – polega na nieuleganiu naciskom politycznym z zewnątrz. Naciski te mogłyby doprowadzić do utraty suwerenności państwa oraz przyczynić się do braku prowadzenia własnej niezależnej polityki.
- Samodzielność ekonomiczna – uniezależnienie gospodarcze od innych państw i organizacji. Skupienie się na rozwijaniu gospodarczych zdolności własnego narodu.
- Samodzielna obrona kraju – obrona kraju sprawowana musi być samodzielnie, nie może zostać powierzona innym państwom. Należy posiadać własny przemysł obronny oparty na własnej myśli technicznej.
- Samodzielność w ideologii – odrzucenie obcych wzorców ideologicznych, które nie uwzględniają unikatowości, potencjału, tradycji, historycznego tła, ambicji oraz celów narodowych Korei Północnej.

Oprócz samych zasad, według których ideologia *dżucze* funkcjonuje, zostały również spisane metody pracy, dzięki którym istnieje możliwość jej urzeczywistnienia³⁶. Są to³⁷:

1. Metoda *Czonsanri* – polega na angażowaniu do prac fizycznych dygnitarzy państwowych oraz partyjnych. Takie postępowanie ma na celu osobiste zaznajomienie się z trudnościami zwykłych obywateli.

2. Teański system pracy – według tej zasady kadra konstruktorska oraz technologiczna przedsiębiorstw przemysłowych ma obowiązek uczestniczyć bezpośrednio przy pracach robotników wykonujących pracę według ich projektów. Celem jest tutaj konstrukcyjne oraz technologiczne udoskonalanie produkcji.

3. Ruch *Czhollima*, czyli moralne zaangażowanie pracowników, które ma skutkować przyspieszeniem procesu produkcji dzięki skróceniu wdrażania projektów realizatorskich przy maksymalnej kontroli jakości.

4. Uczmy się od cichych bohaterów – ideologiczne motywowanie do dokładności i dyscypliny pracy, której wzorcem są przewodnicy pracy z pierwszych lat istnienia KRLD.

Ideologia *dżucze* ma ogromny wpływ na społeczeństwo, ukształtowała ona bowiem nowy obraz człowieka, tzw. człowieka *dżucze*³⁸. Zdaniem Kim Ir Sena ów człowiek jest istotą samodzielną oraz społeczną. Posiada dwa życia: biologiczne, kierowane własnymi potrzebami, oraz społeczno-polityczne, czyli to właściwe, stanowiące przepustkę do nieśmiertelności. Dominik Wróblewski tak podsumowuje wizję człowieka tej ideologii: „A więc człowiek *dżucze* jest wolny, świadomy, kre-

³⁴ Zob. B. Pliszka, P. Nawała, *Ideologiczna ewolucja Korei Północnej*, Przegląd Geopolityczny 2019, nr 27, 59, <http://przeglad.org/wp-content/uploads/2019/02/XXVII-04-Pliszka-Nawa%C5%82a.pdf> (dostęp: 04.11.2023).

³⁵ Tamże, 60.

³⁶ B. Pliszka, P. Nawała, art.cyt., 60.

³⁷ S. Łach, *Ideologia dżucze w polityce zagranicznej dynastii Kimów*, *Alcumena* 2020, nr 2, 6–7, <https://alcumena.fundacjapsc.pl/index.php/alcumena/article/view/56/8> (dostęp: 05.11.2023).

³⁸ D. Wróblewski, art.cyt., 296.

atywny i samodzielny, ale żyjąc poza życiem społeczno-politycznym, nie posiada żadnych wartości”³⁹. W ideologii *dźucze* nie ma miejsca na jednostkę, ponieważ to masa nadaje sens życiu człowieka. Według D. Wróblewskiego społeczeństwo koreańskie charakteryzuje się brakiem własnej woli oraz różnorodności. Jednostki nie mogą postępować według własnych przekonań ani dokonywać samodzielnych wyborów. Wspólna idea, która połączyła wszystkich obywateli, równocześnie pozbawiła ich niezależności. Została przedstawiona jako jedyna właściwa droga, którą podążać musi każdy Koreańczyk. Z tego właśnie powodu, jak podsumowuje badacz, „Północnokoreańskie społeczeństwo realizuje wszystko to, czego wymaga od niego Wielki Wódz, a ustanowione prawo jest akceptowane przez obowiązujące normy moralne”⁴⁰.

Termin „kult jednostki” po raz pierwszy został użyty przez Karola Marksa w 1877 r. Zjawisko to znacząco kształtowało się w ZSRR, gdzie Stalin w latach 20. i 30. stał się obiektem intensywnego kultu. Po jego śmierci sformułowanie przeniknęło do środków masowego przekazu, a następnie do języka potocznego⁴¹. Nikita Chruszczow, radziecki polityk, zdefiniował kult jednostki jako „wywyższenie jednej osoby, przekształcanie jej w jakiegoś nadczołowieka posiadającego cechy ponadnaturalne na podobieństwo boga”⁴². Po 1956 r. zjawisko rozpowszechniło się w Rumunii, Jugosławii, na Kubie, w Chińskiej Republice Ludowej oraz Korei Północnej. Kult jednostki polega na ograniczaniu wszelkich form krytyki wobec przywódcy państwa oraz na gloryfikacji jego dokonań. Przywódca jest przedstawiony jako osoba nieomylna oraz ponadprzeciętnie utalentowana. Zostaje wyniesiony ponad resztę społeczeństwa, a czasami również ponad wszelkie instytucje⁴³. Jak pisze Brian Reynolds Myers: „Kult jednostki powstaje wtedy, gdy jednoosobowa dyktatura przedstawia siebie jako demokrację. Jego celem jest wywołanie wrażenia, że z powodu wyjątkowych kwalifikacji władcy i powszechnej miłości ludzi do niego jego władza stanowi doskonałe spełnienie ideałów demokratycznych”⁴⁴.

Ogromną rolę w procesie kształtowania kultu jednostki w Korei Północnej odegrał konfucjanizm – system filozoficzno-religijny wprowadzony na teren półwyspu pod koniec XIV w. Zakładał on model państwa-rodziny, w którym to władca odgrywa rolę ojca narodu, a lud jest mu posłusznie oddany⁴⁵. Wyżsi rangą mają wychowywać i dbać o zwykłych obywateli, natomiast oni w zamian muszą okazywać dogłębny szacunek. Według Konfucjusza najważniejszą zasadą funkcjonowania państwa jest posłuszeństwo niższych w hierarchii obywateli tym znajdującym się na jej szczycie – władza nie może być w żaden sposób zakwestionowana, ponieważ tylko takie

³⁹ Tamże, 296.

⁴⁰ Tamże, 301.

⁴¹ *Encyklopedia PWN, Kult Jednostki*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kult-jednostki;3928882.html> (dostęp: 06.11.2023).

⁴² Tamże.

⁴³ A. Hajduga, *Kształtowanie się kultu jednostki w Korei Północnej*, Warszawa 2021, 101, <https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/271710/edition/269254?language=de> (dostęp: 06.11.2023).

⁴⁴ B.R Myers, *Najczystsza rasa. Propaganda Korei Północnej*, Warszawa 2011, 78.

⁴⁵ Ł. Ogonowski, *Dlaczego możliwe było wprowadzenie ustroju totalitarnego w Korei Północnej*, [b.m.] 2012, 132.

rozwiązanie jest w stanie zapewnić harmonię. Obywatele Korei przyzwyczajeni więc zostali do systemu, w którym władcy należy się szacunek oraz bezwzględne posłuszeństwo. Kim Ir Senowi udało się wykorzystać tak zakorzenioną mentalność do wprowadzanie kultu własnej osoby. Po objęciu władzy rozpoczął szereg działań mających na celu ukazanie go jako bohatera, patriotę i ojca narodu. Dokonał tego poprzez stosowanie represji, manipulację historią, a także wykorzystanie środków masowego przekazu do promowania własnego wizerunku⁴⁶. W 1964 r. w Korei Północnej wydana została nowa biografia Wielkiego Wodza, przedstawiająca go jako legendarnego generała wojsk koreańskich, który od najmłodszych lat walczył o niepodległość ojczyzny⁴⁷. Tekst biografii podkreśla nieskazitelny rodowód Kim Ir Sena i przedstawia go, jako stale uśmiechniętego patriotę. Według B.R Myersa „kult północnokoreański wyjaśnia wielkość Kima, ucieleśnionymi w nim cnotami etnicznymi: jest on najbardziej naiwnym, spontanicznym, kochającym i czystym Koreańczykiem – najbardziej koreańskim Koreańczykiem – jaki kiedykolwiek żył”⁴⁸. Dlatego też na obrazach przedstawiających partyzanckie lata Kima nie ma młodego dowódcy na polu bitwy, ale jest troskliwy generał przejmujący się stanem i samopoczuciem żołnierzy. Natomiast późniejsze obrazy ukazują przywódcę jako człowieka z lekką nadwagą, co symbolizować miało „nowo odkrytą swobodę rasy w folgowaniu niewinnym instynktom”⁴⁹. W przeciwieństwie do radzieckiego i chińskiego kultu jednostki, koreański podkreśla osobiste pragnienie spotkania z przywódcą. W wielu pieśniach narodowych znajdują się odwołania do tęsknoty za Generałem, jak np. w znanym klasyku *Gdzie jesteś, Generale, za którym tęsknię*⁵⁰.

Obecnie kult dynastii Kimów jest jednym z najbardziej rozwiniętych kultów na świecie. W kraju wprowadzonych zostało wiele zasad mających na celu umocnienie kultu jednostki, a tym samym pozycji Wodza. Zabronione jest nadawanie nowo narodzonym dzieciom imienia Kim – jest ono zarezerwowane dla rodziny rządzącej. We wszelkich książkach czy pismach imię przywódców musi być pogrubione lub napisane większą czcionką. Została również w specjalny sposób zmieniona gramatyka koreańska tak aby imiona Kimów zajmowały zawsze nadrzędne miejsce w zdaniu⁵¹. Ogromnie istotną rolę w KRLD odgrywają również portrety rodziny rządzącej, które muszą wisieć w każdym gospodarstwie domowym. Są one uznawane za niemalże obiekty sakralne, a za ich zepsucie grozić może kara śmierci. Najważniejsze uroczystości w kraju to dni 15 kwietnia oraz 16 lutego, kiedy to obchodzone są urodziny Kim Ir Sena oraz Kim Dzong Ila. Według oficjalnej propagandy w tych dniach dzieci oraz funkcjonariusze Partii Pracy obdarowywani są

⁴⁶ O. Thomson, *Historia propagandy*, Warszawa 2001, 397–402.

⁴⁷ Zob. S. Szyc, *Falszywa legenda Kim Ir sena*, <https://historia.org.pl/2012/12/18/falszywa-legenda-kim-ir-sena/> (dostęp: 07.11.2023).

⁴⁸ B.R Myers, dz.cyt., 81.

⁴⁹ Tamże, 81.

⁵⁰ Tamże, 84. Refren pieśni brzmi w następujący sposób „Im mocniej dmucha zimny wiatr jesienny / tym bardziej pragnę ciepłego tona Generała”.

⁵¹ Zob. F. Terticki, *How the Kim cult of personality came to dominate North Korean life*, <https://www.nknews.org/2018/12/how-the-kim-cult-of-personality-came-to-dominate-north-korean-life/> (dostęp: 07.11.2023).

prezentami⁵². W kraju na cześć Kimów wzniesiono tysiące pomników, które dla mieszkańców stały się obiektami kultu. Mają oni obowiązek odwiedzać te miejsca i składać hołd zmarłym przywódcom. Kult jednostki w Korei Północnej obejmuje również kalendarz. W 1997 r. w KRLD ustanowiono kalendarz *dżucze*, według którego czas odliczany jest od 1912 r., czyli od narodzin Kim Ir Sena⁵³.

W Korei Północnej pojęcie wolnych mediów nie istnieje, ponieważ wszystkie emitowane treści podlegają cenzurze oraz kontroli partii rządzącej. Zarówno prasa, jak i telewizja publikują informacje przychylne przywódcom kraju, natomiast treści niekorzystne, związane na przykład z trudnościami gospodarczymi, są często pomijane⁵⁴. Koreańska Telewizja Centralna jest głównym kanałem telewizyjnym w KRLD. W swojej ramówce zawiera programy informacyjne oraz dokumentalne wychwalające dzieła Kim Ir Sena i Kim Dzong Ila⁵⁵. Ramowy program codziennie rozpoczyna się od hymnu Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, następnie emitowana jest pieśń ku chwale Wielkich Przywódców. Oprócz treści podstawowych dostępnych w większości telewizji na świecie, takich jak: informacje, Koreańczycy mogą oglądać specjalne programy poświęcone życiu Wielkiego Wodza, m.in. *Aktywności Kochanego Wodza Kim Dzong Ila czy Myśli Towarzysza Kim Dzong Ila*. W telewizji jest również dostępny program dla dzieci całkowicie przepelniony treściami ideologicznymi. Jak pisze Małgorzata Dwornik: „Od 1977 r. i treści, i bohaterowie, dzielne zwierzątka, są niezmiennie. Ci «dobrzy», czyli wiewiórki, jeże i koty, walczą z tymi złymi: myszami, szczurami, łasicami i tymi głupimi – lisami. Choć twórcy zaprzeczają, to i tak wszyscy w Korei wiedzą, kto kryje się, za którą postacią”⁵⁶. Oprócz telewizji centralnej w Korei istnieją jeszcze trzy dodatkowe kanały: Mansudae Television, Ryongnamsan Television oraz Sport Television⁵⁷. W państwie rozwinięta jest również sieć lokalnych oraz krajowych stacji radiowych. Podobnie jak w przypadku telewizji znajdują się one pod całkowitą kontrolą partii rządzącej. Według BBC News odbiorniki radiowe muszą być dostrojone do stacji państwowych oraz sprawdzone i zarejestrowane na policji⁵⁸.

W Korei Północnej ogromną rolę odgrywają plakaty oraz budowle propagandowe, które służą gloryfikacji przywódców, promowaniu ideologii *dżucze*, a także kontrolowaniu i kształtowaniu narracji zgodnej z interesami reżimu⁵⁹.

⁵² T. Osuch, *Korea Płn. Słodka propaganda reżimu, czyli urodziny Kim Dzong Una*, <https://naszemiasto.pl/korea-pln-slodka-propaganda-rezimu-czyli-urodziny-kim-dzong/ar/c1-4497650> (dostęp: 08.11.2023).

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Zob. BBC News, *North Korea media guide*, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-15259016> (dostęp: 12.11.2023).

⁵⁵ Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna oficjalna strona w Polsce, <http://www.krld.pl/krld/ambasady> (dostęp: 12.11.2023).

⁵⁶ M. Dwornik, *Koreańska Centralna Telewizja. Historia TV z Korei Północnej*, <https://reporterzy.info/3850,koreanska-centralna-telewizja-historia-tv-z-korei-polnocnej.html> (dostęp: 15.11.2023).

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ BBC News, *North Korea's tightly controlled media*, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16255126> (dostęp: 16.11.2023).

⁵⁹ O. Thomson, dz.cyt., 27–31, 34–36.

Według B.R. Meyersa, zniszczenie Pjongjangu w trakcie wojny koreańskiej pozwoliło władzom wybudować nową wersję miasta całkowicie przesiąkniętą propagandą⁶⁰. Zostały wzniesione tam kolosalne pomniki wychwalające Wielkich Przywódców m.in. ogromna statua Kim Ir Sena, wykonana z brązu, łuk triumfalny większy od jego paryskiego wzoru, 46-metrowy pomnik konia Ch'óllimy, mający inspirować społeczeństwo do odbudowy kraju, oraz Wieża Dżucze, upamiętniająca 70-lecie narodzin Kim Ir Sena⁶¹. Pomniki te stanowią istotny element życia Koreańczyków. Obywatele odnoszą się do nich z ogromnym szacunkiem oraz traktują je, jako miejsca kultu. Często składają pod nimi kwiaty, a także uczestniczą w związanych z nimi uroczystościach.

Plakaty propagandowe również są nieodłączną częścią życia mieszkańców, znajdować się one bowiem muszą w każdym gospodarstwie domowym w kraju. W stolicy obrazy umieszczane są na ulicach w formach banerów i murali, na stacjach metra, dworcach kolejowych oraz przystankach autobusowych⁶². Po zakończeniu wojny koreańskiej plakaty, oprócz gloryfikacji przywódców, miały budować antyamerykańską oraz antyjapońską narrację. Przedstawiały USA jako brutalnego, imperialistycznego agresora.

Według informacji podanych przez BBC News, w ostatnich latach ton propagandy znacząco się zmienił. Aktualnie plakaty skupiają się na promowaniu postępu gospodarczego oraz zbliżenia międzykoreańskiego. Celem plakatów jest inspirowanie patriotyzmu, budowanie zaufania do przywództwa oraz kreowanie narracji, że życiowe trudy służą chwale narodu⁶³.

Populacja Korei Północnej w 2022 r. liczyła niemal 26 mln mieszkańców. Według danych pochodzących z 2021 r. przeciętna długość życia mężczyzn urodzonych w kraju wynosiła 67 lat, w przypadku kobiet średni wiek wyniósł 73,8 lat⁶⁴. 18,8% populacji to ludzie w wieku 0–14 lat. Osoby w wieku 15–64 lata to 70,2%, a osoby z grupy wiekowej 65+ to 10% ogólnej populacji Korei Północnej. W 2023 r. liczba obywateli zamieszkujących miasta wynosiła 62,6% populacji, a wsie – 37,4%⁶⁵.

W Korei Północnej dostęp do opieki medycznej jest w teorii bezpłatny dla wszystkich obywateli. Zgodnie z postanowieniami Ustawy o Zdrowiu Publicznym kraj zapewnia kompletny, powszechny oraz bezpłatny dostęp do opieki zdrowotnej⁶⁶. Według ustawy bezpłatne usługi to: leki wydawane przez placówkę, badania

⁶⁰ Zob. B.R. Myers, dz.cyt., 63.

⁶¹ Tamże, 64.

⁶² Gazeta.pl, *Plakaty propagandowe w Korei Północnej to codzienność. Tak Kim kształtuje rzeczywistość*, <https://buzz.gazeta.pl/buzz/56,156947,21705158,plakaty-propagandowe-w-korei-polnocnej-to-codziennosc-tak-kim.html> (dostęp: 17.11.2023).

⁶³ BBS News, *North Korean propaganda changes its tune*, <https://www.bbc.com/news/world-asia-4455781> (dostęp: 17.11.2023).

⁶⁴ Statistics Korea, *2022 Statistical Indicators of North Korea*, https://kostat.go.kr/board.es?mid=a20115000000&bid=11772&act=view&list_no=423589 (dostęp: 20.11.2023).

⁶⁵ Tamże.

⁶⁶ KBS World Radio, *Medical System in N. Korea*, https://world.kbs.co.kr/special/northkorea/contents/news/closeup_view.htm?lang=e¤t_page=2&No=411906 (dostęp: 21.11.2023).

lekarskie, usługi porodowe oraz profilaktyczne świadczenia medyczne⁶⁷. System składa się z czterech poziomów: centralnego, regionalnego, lokalnego oraz bazowego. Według raportu Centralnego Biura Statystycznego KRLD oraz UNICEF z 2010 r., na terenie państwa działały 133 szpitale prowincjalne, 1608 szpitali okręgowych oraz 6233 kliniki podstawowej opieki zdrowotnej. Szacowana liczba pracowników służby zdrowia wynosi ok. 215 tys. osób⁶⁸. Pomimo rozbudowanej struktury systemu opieki medycznej oraz dużej liczby pracowników, szpitale zmagają się z niedoborami podstawowych artykułów, takich jak: koce czy sterylizowane igły. Brak również prądu, ogrzewania oraz wody⁶⁹. Jak piszą Kee B. Park i Edward I. Ham, „większość usług wyższego poziomu koncentruje się w ośrodkach miejskich, takich jak Pjongjang, a dostęp do złożonych usług zdrowotnych na obszarach wiejskich jest ograniczony”⁷⁰. Badanie retrospektywne przeprowadzone w latach 2014–2015 wśród 383 uciekinierów z Korei Północnej wykazało, że pomimo zapewnień o bezpłatnym dostępie do opieki medycznej, mieszkańcy Korei Północnej muszą wydawać własne pieniądze na usługi zdrowotne, takie jak: konsultacje z lekarzami, leki, artykuły medyczne, posiłki, ogrzewanie w placówkach medycznych. Powszechną praktyką wśród respondentów było samoleczenie bez postawionej wcześniej diagnozy, polegające na stosowaniu medycyny tradycyjnej lub przyjmowaniu resztek cudzych leków⁷¹.

Według art. 45 oraz art. 47 Konstytucji Socjalistycznej Korei Północnej, w kraju obowiązuje 12-letni system edukacji⁷². Podzielony jest on na cztery kategorie: edukację przedszkolną (dzieci w wieku 3 i 4 lata), edukację podstawową i średnią (5–17 lat), edukację wyższą (15–18 lat) oraz edukację dla dorosłych⁷³. Dostęp do edukacji jest bezpłatny, ale szkoły w głównej mierze wpajają młodym Koreańczykom narodową ideologię komunistyczną⁷⁴. Według Agnieszki Plotezing: „Północnokoreańskie dzieci w wieku 4 lat rozpoczynają okres obowiązkowej, dwunastoletniej nauki, podczas której studiują idee *dzucze* (politykę samowystarczalności) i *Songbun* (armia

⁶⁷ Law and North Korea, *People's Public Health Law of the Democratic People's Republic of Korea*, <https://www.lawandnorthkorea.com/laws/peoples-public-health-law-2012> (dostęp: 23.11.2023).

⁶⁸ J.J. Noh, *The Current Status in Obstetrics in North Korea and Strategies for Establishing a Better Healthcare System*, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8740901/#B1> (dostęp: 24.11.2023).

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ K.B. Park, E.I. Ham, *North Korea's Surprisingly Robust Healthcare System*, https://www.globalasia.org/v16no3/cover/north-koreas-surprisingly-robust-healthcare-system_kee-b-parkedward-i-ham (dostęp: 24.11.2023).

⁷¹ C. Robinson, H. Lee, J. Cha, J. Kim, M. McKee, *Health and healthcare in North Korea: a retrospective study among defectors*, 3, <https://conflictandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13031-020-00284y> (dostęp: 24.11.2023).

⁷² Socialist constitution of the Democratic People's Republic of Korea, *Pjongjang* 2014, <https://www.hrnk.org/uploads/pdfs/4047.pdf> (dostęp: 26.11.2023).

⁷³ G. Spezza, *Education and Development in North Korea. The Push for a "Science-Based Economy" Under Kim Jong Un*, 154, <https://www.isdp.eu/content/uploads/2021/02/Education-in-North-Korea-IB-11.02.21.pdf> (dostęp: 26.11.2023).

⁷⁴ Britannica, *North Korea*, <https://www.britannica.com/place/North-Korea/Local-government> (dostęp: 26.11.2023).

na pierwszym miejscu), uczą się zmyślonej przez propagandystów historii własnego kraju i losów ukochanych przywódców narodu. Starsze dzieci uczestniczą również między innymi w pracach polowych⁷⁵. W szkole średniej, oprócz standardowych przedmiotów, takich jak: język koreański, literatura, fizyka czy chemia, uczniowie uczestniczą w zajęciach o zabarwieniu propagandowym. Wśród nich znajdują się m.in.: „Działalność naszego Najwyższy Przywódca Kim Jong-Ila”, „Aktualna polityka partii”, „Historia rewolucyjna naszego Najwyższego Przywódcy Kim Dzong Ila” oraz „Moralność socjalistyczna”⁷⁶. Łącznie plan zajęć dla uczniów zawiera 21 przedmiotów tygodniowo przez sześć lat edukacji. Największy nacisk kładzie się na naukę języka koreańskiego, języków obcych oraz matematyki, na którą poświęca się w ciągu tygodnia aż 38 godzin lekcyjnych⁷⁷. Jak pisze dalej A. Ploetzing, „Po skończeniu liceum młodzi są kierowani przez państwo do wojska, by zasilić szeregi czwartej najliczniejszej armii świata. Służba trwa w niej 10 lat w przypadku płci męskiej, dla kobiet okres skoszarowania jest o 4 lata krótszy”⁷⁸. Tylko część absolwentów może rozpocząć studia. Uczelnie wyższe w kraju oferują programy trwające od dwóch do sześciu lat. W 2021 r. na 10 tys. absolwentów szkół średnich przypadało 190 osób podejmujących naukę na uczelniach wyższych⁷⁹. Najwyższą i najbardziej prestiżową instytucją szkolnictwa wyższego w Korei jest Uniwersytet Kim Ir Sena w Pjongjangu⁸⁰. Oferuje on możliwość zdobycia wykształcenia 12 tys. studentów z najlepszych koreańskich rodzin. Na uniwersytecie są dwa wydziały – nauk społecznych oraz technologiczno-przyrodniczy, a w ich ramach funkcjonuje 60 kierunków⁸¹. Innymi popularnymi uczelniami w kraju są: Pjongjański Uniwersytet Naukowo-Techniczny (PUST), Pjongjański Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Technologiczny im. Kim Chaeka.

W Korei Północnej istnieją dwie koncepcje rodziny. Pierwsza, na którą władze kładą większy nacisk, to rodzina socjalistyczna, w której to rolę ojca pełni przywódca kraju, natomiast matką jest partia rządząca. Zgodnie z tą koncepcją całe północnokoreańskie społeczeństwo postrzegane jest, jako jedna rodzina. Drugą, bardziej tradycyjną koncepcją jest rodzina składająca się z rodziców oraz ich dzieci. Minimalny wiek zawarcia związku małżeńskiego w KRLD to 17 lat dla kobiet oraz 18 dla mężczyzn. Pomimo tak niskiego wieku przyzwolenia według brytyjskiego

⁷⁵ A. Ploetzing, *Tożsamość Koreańczyków z północy – uwagi wstępne*, Gdańskie Studia Azji Wschodniej 2013, nr 4, 147, <https://www.ejournals.eu/GSAW/2013/Zeszyt-4-2013/art/2569> (dostęp: 27.11.2023).

⁷⁶ Zob. K. Eun-Jung, K. Yong-Deog, S. Ju-Cheol, *A Study on North Korea's Education-Centering for Middle School*, 155, <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/tner/201401/tner3512.pdf> (dostęp: 26.11.2023).

⁷⁷ Zob. K. Eun-Jung, S. Ju-Cheol, K. Yong-Deog, *A Study on North Korea's Education-Centering for Middle School*, *The New Educational Review*, 155, <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/tner/201401/tner3512.pdf> (dostęp: 26.11.2023).

⁷⁸ A. Ploetzing, art. cyt., 147.

⁷⁹ Tamże.

⁸⁰ Britannica, *North Korea...*

⁸¹ Uniwersytet Kim Ir Sena, <https://namu.wiki/w/%EA%B9%80%EC%9D%BC%EC%84%B1%EC%A2%85%ED%95%A9%EB%8C%80%ED%95%99> (dostęp: 27.11.2023).

dziennika „The Guardian” małżeństwa w Korei Północnej przeważnie zawierane są między 27 a 30 rokiem życia⁸². Jak pisze A. Ploetzing: „Większość małżeństw jest aranżowanych przez Partię Pracy Korei w obrębie klasy, do której został przypisany dany obywatel. Miłosne przygody również nie wchodzą w grę, to nie tylko w kinie. Mężczyzna przejmuje bezpośrednią inicjatywę – zaloty są przeżytkiem. Nie ma mowy o tym, żeby się zakochać! Za normalne uważa się natomiast, gdy mężczyzna przymusi kobietę do odpowiedzi na jego awanse”⁸³. Według badań przeprowadzonych przez Suk Lee typowe gospodarstwo domowe w Korei Północnej składa się z czterech osób, dwojga rodziców oraz ich dzieci. W około 92% wszystkich gospodarstw to mężczyzna przyjmuje rolę głowy rodziny zarówno na wsi, jak i w mieście⁸⁴. W sytuacji, w której ojciec rodziny nie może dłużej pełnić swojej funkcji, jego rolę przejmuje małżonka.

KRLD to kraj całkowicie odcięty od reszty świata, jego obywatele nie znają innych standardów życia niż te, które zapewnia im komunistyczna partia rządząca. Praca przymusowa, represje polityczne, prześladowania religijne, handel ludźmi, tortury, gwałty i morderstwa – w Korei Północnej łamanie praw człowieka stanowi integralną część polityki państwa. Według raportu Human Rights Watch z 2021 r., Korea pozostaje jednym z najbardziej represyjnych krajów na świecie⁸⁵. W państwie nadal powszechnie stosowana jest kara śmierci, przeprowadzana najczęściej na więźniach politycznych oraz przeciwnikach rządu. Prawo zezwala na karę śmierci w przypadku przestępstw „antypaństwowych” oraz „antynowacyjnych”, które obejmują: udział w zamachu stanu, zdradę stanu, akty terroryzmu w celach antypaństwowych, przekazywanie tajemnic państwowych. Oprócz poważnych przestępstw, karę śmierci można otrzymać również za mniej poważne przewinienia, takie jak: kradzież, handel narkotykami, dystrybucja pornografii, posiadanie Biblii⁸⁶.

Oficjalne prawo zabrania również stosowania tortur wobec ludności, jednak zgodnie ze *Sprawozdaniem krajowym dotyczącym praktyk w zakresie praw człowieka* w Korei Północnej metody te nadal wykorzystywane są przez ośrodki detencyjne. Według doniesień świadków obejmują one m.in.: wstrząsy elektryczne, dotkliwie pobicia, nagość publiczną, wieszanie za nadgarstki oraz tortury wodne⁸⁷. Według raportu Amnesty International: „Nadal funkcjonowały cztery obozy jenieckie polityczne (*kwanliso*), choć władze zaprzeczały ich istnieniu. Uważa się, że aż 120 000 więźniów jest przetrzymywanych i poddawanych pracy przymusowej, torturom i

⁸² The Guardian, *Life in North Korea – the adult years*, <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/23/life-in-north-korea-the-adult-years> (dostęp: 27.11.2023).

⁸³ A. Ploetzing, art.cyt., 146.

⁸⁴ S. Lee, *Family Structure and Household Economy in North Korea*, [b.m.], 2015, 18-20, https://www.kdi.re.kr/eng/research/reportView?pub_no=14686 (dostęp: 28.11.2023).

⁸⁵ Zob. Human Rights Watch, *North Korea Events of 2021*, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/north-korea> (dostęp: 28.11.2023).

⁸⁶ U.S. Department of State, *Democratic people’s republic of Korea 2021 human rights report*, 2–3, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/03/313615_KOREA-DEM-REP-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf (dostęp: 27.11.2023).

⁸⁷ Tamże, 6.

innym formom złego traktowania”⁸⁸. Zgodnie z raportem ponad 40% populacji było niedożywione i potrzebowało pilnej pomocy humanitarnej. Sytuacja ta spowodowana była w głównej mierze pandemią koronawirusa, która przyczyniła się do zamknięcia granic, tym samym do zmniejszenia napływu żywności spoza granic państwa⁸⁹. Do łamania praw człowieka dochodzi także w wielu innych aspektach życia codziennego, wymienić można: brak wolności słowa, przymuszanie dzieci do pracy, brak dostępu do wody i urządzeń sanitarnych oraz ograniczenie dostępu do informacji. Granice państwa dla zwykłych obywateli są zamknięte, a za przekroczenie ich bez zezwolenia czeka kara więzienia lub – w najgorszym przypadku – kara śmierci. Polityka rządu sprawia, że Korea Północna jest krajem całkowicie odciętym od reszty świata, w którym obywatele nie mają wiedzy na temat podstawowych zasad funkcjonowania współczesnego świata.

3. ANALIZA KWESTII SPOŁECZNYCH

Pod koniec lat 50. XX w. Kim Ir Sen wprowadził w Korei Północnej system klasowy (*songbun*). Podzielił on wtedy społeczeństwo na trzy klasy: 1) przyjazną, 2) neutralną oraz 3) wrogą, w ramach, których funkcjonuje 51 podkategorii⁹⁰. Według danych klasa najniższa składa się z 27% społeczeństwa⁹¹. Są do niej automatycznie przypisywani obywatele, których⁹²:

- przodkowie posiadali ziemię lub pracowali w czasie okupacji japońskiej jako urzędnicy państwowi,
- obywatele, których przodkowie w czasie wojny koreańskiej uciekli do Korei Południowej,
- japońscy reemigranci koreańskiego pochodzenia,
- wszyscy obywatele podejrzeni politycznie.

Druga grupa to *songbun* (neutralny) jest najliczniejszą grupą społeczną Korei Północnej (ok. 45% społeczeństwa). Obywatele przypisani do niej uznawani są za niepewnych, ponieważ zdaniem władz zbyt małą uwagę poświęcają polityce. Ich głównym wyzwaniem życiowym jest walka o przetrwanie oraz wyżywienie rodziny⁹³. Natomiast do klasy *przyjaznej* zostali zaklasyfikowani obywatele, których przodkowie wywodzili się z ubogich rodzin chłopsko-robotniczych lub którzy w trakcie wojny walczyli po stronie Korei Północnej. W skład tej grupy społecznej wchodzi: urzędnicy, dyplomaci, uczeni, dowódcy wojskowi oraz przedstawiciele innych służb mundurowych.

⁸⁸ Amnesty International, *Amnesty International Report 2022/23*, 281, <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2023/03/WEBPOL1056702023ENGLISH.pdf> (dostęp: 27.11.2023).

⁸⁹ Tamże, 281.

⁹⁰ A. Ploetzing, art.cyt., 143.

⁹¹ Tamże.

⁹² H. Lee, *Dziewczyna o siedmiu imionach*, Warszawa 2015, 26–27.

⁹³ A. Ploetzing, art.cyt., 143.

Songbun definiuje całe życie obywateli Korei Północnej. Od pozycji społecznej zależy niemal wszystko, w tym dostęp do leków, infrastruktury, kariera, miejsce pracy oraz miejsce zamieszkania⁹⁴. Podział wprowadził oraz pogłębił nierówności społeczne. Tym, którzy zaliczają się do klasy przyjaznej, przysługuje najwięcej praw do korzystania z udogodnień, np. mają dostęp do lepszych towarów, otrzymują większe racje żywnościowe, mogą mieszkać w stolicy kraju. Natomiast ludzie zakwalifikowani jako najniższy szczebel w hierarchii znajdują się pod stałą obserwacją służb specjalnych. Według relacji Kwon Young-Hee, obywatele przypisani do niższych klas społecznych są często surowiej karani za te same przestępstwa niż ludzie z wyższym *songbun*⁹⁵. Osoby wywodzące się z wyższych klas mają również dostęp do większych mieszkań, mogą czytać książki⁹⁶ i posiadać telewizory. Odżywiają się o wiele lepiej niż mieszkańcy wsi, ponieważ mogą pozwolić sobie na zakup dóbr luksusowych, takich jak mięso czy ryby⁹⁷.

System klasowy w Korei Północnej charakteryzuje się również tym, że status społeczny można w bardzo łatwy sposób utracić, np. poprzez małżeństwo z osobą o niższym *songbun*. Natomiast awans społeczny jest praktycznie niemożliwy. Wspięcie się po drabinie klasowej zdarza się tylko wtedy, gdy Wielki Przywódca osobiście okaże komuś łaskę. Przypisanie do klasy wrogiej jest jednak dożywotnie. B. Demick pisze: „Przypisanie do wrogiej klasy jest dożywotnie, a związane z tym piętno – nieusuwalne. Tak jak w dawnej Korei dziedziczyło się status kastowy, w KRLD dziedziczy się przynależność klasową. Grzechy ojca przechodzą na dzieci i wnuki”⁹⁸. Dodatkowo władze stosują system odpowiedzialności grupowej. Za poważne⁹⁹ przestępstwa skazywana jest nie tylko odpowiedzialna jednostka, ale cała jej rodzina oraz dwa przyszłe pokolenia¹⁰⁰.

Pjongjang (dawniej Phenian) od 1948 r. jest stolicą Korei Północnej. Jak podaje *Encyklopedia PWN* jest to jedno z najstarszych miast Korei. W trakcie wojny koreańskiej, na skutek działań wojennych, miasto zostało poważnie zniszczone, a następnie odbudowane przez północnokoreański reżim¹⁰¹. Według danych World Population Review, w 2023 r. stolicę Korei Północnej zamieszkiwało 3,2 mln ludzi, a 99% populacji miasta to Koreańczycy w wieku od 15 do 64 lat¹⁰². Pjongjang

⁹⁴ Zob. A. Mężyński, *Totalitarny koszmar. RAPORT ONZ o Korei Północnej*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/451137,tak-wyglada-zycie-w-korei-polnocnej-specjalny-raport-onz.html> (dostęp: 07.01.2024).

⁹⁵ Tamże.

⁹⁶ Książki w Korei Północnej są bardzo trudno dostępne, ich posiadanie jest ogromnym przywilejem.

⁹⁷ H. Lee, dz.cyt., 24.

⁹⁸ B. Demick, *Światu nie mamy czego zazdrościć. Zwyczaje losy mieszkańców Korei Północnej*, Wołowiec 2017, 39.

⁹⁹ W Korei Północnej poważnym przestępstwem, za którym obywatele skazywani są na karę więzienia, jest nadeptanie na gazetę z wizerunkiem Kim Ir Sena

¹⁰⁰ TVN24, *Korea Północna: piekło, z którego można uciec tylko za pieniądze*, <https://tvn24.pl/swiat/korea-polnocna-pieklo-z-ktorego-mozna-uciec-tylko-za-pieniadze-ra361807-3445435> (dostęp: 08.01.2025).

¹⁰¹ *Encyklopedia PWN*, *Pjongjang*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pjongjang;3956478.html> (dostęp: 08.01.2024).

¹⁰² World Population Review, *Pyongyang Population 2024*, <https://worldpopulationreview.com/world-cities/pyongyang-population> (dostęp: 11.01.2023).

uważany jest za centrum przemysłowe kraju ze względu na dostęp do surowców naturalnych. W krajobrazie miasta dominują ogromne betonowe konstrukcje, które mają pokazywać siłę, odporność oraz dumę narodową Koreańczyków z Północy¹⁰³.

Według W.J. Dziaka wielu ludzi kształtuje obraz Korei Północnej wyłącznie na podstawie zdjęć stolicy, co jest ogromny błędem, ponieważ są to treści kontrolowane przez północnokoreański reżim. Jak mówi w wywiadzie dla „Gazety.pl”: „Stolica to miasto wizytówka, wystawa. To miasto nijak się ma do prawdziwych realiów życia w Korei, w małych miasteczkach, na prowincji. Tymczasem 99% informacji, które widzimy w mediach czy mamy je od delegacji zagranicznych, są to obrazki ze stolicy. W tym mieście nikt, kto nie należy do klasy uprzywilejowanej, mieszkać nie może. Szacujemy, że w stolicy mieszka 350 tys. ludzi bezpośrednio związanych z aparatem państwa”¹⁰⁴. Według W.J. Dziaka, nomenklatura¹⁰⁵ żyje w zdecydowanie lepszych warunkach niż reszta obywateli państwa. Uprzywilejowani mają dostęp do sklepów, ośrodków rekreacyjnych, a nawet kafejek internetowych, w których skorzystać mogą z komputerów podłączonych do północnokoreańskiego Internetu (korzystanie ze sprzętu jest jednak monitorowane przez reżim)¹⁰⁶.

Wielu Koreańczyków z północy marzy o wyjeździe do stolicy. Traktują oni miasto podobnie jak chrześcijanie Ziemię Świętą. Yeomi Park w swojej książce *Przeżyć* pisze: „Uważamy Pjongjang za mistyczną świątynię, pełną olbrzymich pomników, wśród których odbywają się ekscytujące uroczystości – połączenie placu Czerwonego, Jerozolimy i Disneylandu”¹⁰⁷. Uciekiniarka ta urodziła się w przygranicznym mieście Hyesan. W wieku ośmiu lat otrzymała możliwość zwiedzenia stolicy wraz z ojcem. W trakcie miesięcznego pobytu pierwszy raz miała styczność z tramwajami, metrem, windą, zoo czy zwykłą lemoniadą. Relacja kobiety podkreśla różnice w poziomie życia między stolicą a resztą kraju. Park tak podsumowuje pobyt w stolicy: „W Pjongjangu wszystko wydawało się nowe i czyste: ogromne budynki i szerokie, nienagannie utrzymane bulwary kompletnie różniły się od zniszczonych bloków mieszkalnych, zaśmieconych zaułków i brudnych bocznic kolejowych Hiesan”¹⁰⁸. Ogromną różnicę stanowił również brak żebraków na ulicach miasta, co w Hyesan było widokiem codziennym. Zgodnie z relacją H. Lee, mieszkankom innych części kraju zakazuje się nakładania makijażu lub noszenia zbyt wymyślnych fryzur. Mieszkanki Pjongjangu natomiast mają dostęp do zabiegów chirurgii plastycznej, takich jak np. korekta tzw. powiek azjatyckich¹⁰⁹.

¹⁰³ M. Robinson, *Tak wygląda stolica Korei Płn. Wycieczki organizowane są pod ścisłym nadzorem reżimu*, <https://businessinsider.com.pl/lifestyle/podroze/pjongjang-zdjecia-stolicy-korei-polnocnej/wzytyws> (dostęp: 11.01.2023).

¹⁰⁴ W. Grejciun, *Dziak o życiu w Korei Północnej: Prawdziwy obraz widać wieczorem. To ciemność [WYWIAD]*, <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114871,13742625,dziak-o-zyciu-w-korei-polnocnej-prawdziwy-obraz-widac-wieczorem.html> (dostęp: 11.01.2024).

¹⁰⁵ Grupa ludzi uprzywilejowanych przez władze, instancje partyjne itp., wyznaczonych na stanowiska kierownicze w instytucjach i urzędach państwowych.

¹⁰⁶ W. Grejciun, art.cyt.

¹⁰⁷ Y. Park, *Przeżyć*, Warszawa 2021, 80.

¹⁰⁸ Tamże, 82.

¹⁰⁹ Zob. H. Lee, dz.cyt., 286.

Warto jednak podkreślić, że największe przywileje przysługują wyłącznie najwyższym postawionym urzędnikom państwowym oraz samej rodzinie Kimów. Zwykli mieszkańcy stolicy również zmagają się z trudnościami, takimi jak np. brak energii elektrycznej. Obrazy prezentowane przez północnokoreańskie media są propagandą stworzoną z myślą o turystach odwiedzających Pjongjang. Mimo to poziom życia w stolicy jest nieporównywalnie lepszy niż w całym kraju. Mieszkańcy nie cierpią z głodu jak w innych regionach, szczególnie na terenach wiejskich. Mają również dużo łatwiejszy dostęp do ubrań, pożywienia, zagranicznych produktów czy edukacji.

W Korei Północnej życie poza stolicą kraju znacząco różni się od życia prowadzonego przez klasy uprzywilejowane. Zdaniem Suki Kim, byłej wykładowczyni Uniwersytetu PUST w Pjongjangu, wystarczy wyjechać kilkanaście kilometrów poza stolicę, aby ujrzeć prawdziwe oblicze Korei Północnej. Kobieta pisze: „Potem autobus podjechał bliżej skraju drogi i dostrzegłam idących wzdłuż niej kilkoro ludzi. Mieli upiorne twarze, jakby nie byli karmieni od lat. Chuda jak szkielet kobieta wyciągnęła rękę z paczką papierosów, jakby oferowała ją na sprzedaż pasażerom każdego przejeżdżającego autobusu, chociaż poza naszym żadnego innego nie było”¹¹⁰. Szczególnie złe warunki panują na północnokoreańskich wsiach. Obszary te zamieszkuje 9,6 mln ludzi, co stanowi 37% całego społeczeństwa¹¹¹. Mieszkańcy wsi mają znacząco ograniczony dostęp do infrastruktury, edukacji oraz opieki zdrowotnej. Ich głównym zajęciem jest rolnictwo, jednak zgodnie z ideologią *dżucze* w Korei Północnej nie istnieją prywatne gospodarstwa rolne. W praktyce oznacza to, że wyprodukowane plony należą całkowicie do państwa. Mieszkańcom wsi przysługują wyłącznie małe ogródki warzywne, które często stanowią jedyne źródło pożywienia rodzin¹¹².

Masaji Ishikawa, Japończyk koreańskiego pochodzenia, po sprowadzeniu się do Korei Północnej wraz z rodziną otrzymał przydział do wioski Dong Chong-ri. Zgodnie z relacją mężczyzny budynek, który przydzielono im do życia był jedynym budynkiem w wiosce pokrytym dachówką, a jego ściany były popękane. Zdaniem innych mieszkańców wioski, taki przydział był ogromnym zaszczytem¹¹³. Masaji Ishikawa pisze: „Wyglądało na to, że lampy są włączone, ale żarówki emitowały tylko słabe, chybottliwe światło. Nie wiedziałem wtedy, co to niskie napięcie. Rozejrzałem się za źródłem gazu, ale niczego takiego nie było. Nie mogłem nawet znaleźć kranu z zimną wodą. Wyrząłem przez okno. I zobaczyłem ją. Studnię. W odległości niecałych trzydziestu metrów”¹¹⁴. Y. Park również przedstawiła obraz północnokoreańskiej wsi: „We wsi rzadko działała elektryczność, więc nikt się nią nie posługiwał i mieszkańcy żyli jak w epoce przed jej wynalezieniem. W nocy chodziliśmy przy

¹¹⁰ S. Kim, *Pozdrowienia z Korei. Uczylam dzieci północnokoreańskich elit*, Kraków 2017, 121.

¹¹¹ Macrotrends, *North Korea Rural Population 1960–2024*, https://www.macrotrends.net/countries/PRK/north-korea/rural-population#google_vignette (dostęp: 23.01.2024).

¹¹² o2, *Masowe burzenie domów. Mieszkańcy nie mają nic do powiedzenia*, <https://www.o2.pl/informacje/masowe-burzenie-domow-mieszkancy-nie-maja-nic-do-powiedzenia-6867900483275360a> (dostęp: 23.01.2024).

¹¹³ M. Ishikawa, *Za mroczną rzeką*, Kraków 2021, 58.

¹¹⁴ Tamże, 59.

światle księżycyca lub gwiazd”¹¹⁵. Zgodnie z danymi z 2022 r., w KRLD na terenach wiejskich dostęp do elektryczności ma zaledwie 11% mieszkańców, co znacząco utrudnia codzienne funkcjonowanie i obniża poziom życia w kraju¹¹⁶.

Ogromną różnicę stanowi także sposób żywienia mieszkańców terenów wiejskich. Podczas gdy klasy uprzywilejowanie mają dostęp do towarów, takich jak masło czy owoce, dieta rolników jest bardzo uboga i składa się głównie z warzyw wyprodukowanych we własnym ogródku oraz ziół. M. Ishikawa relacjonuje: „Na śniadanie zjadaliśmy kapustę pekińską, którą hodowaliśmy w swoim ogrodzie. Gotowaliśmy ją w wodzie i zagęszczaliśmy skrobią kukurydzianą. Brzmi koszmarnie, prawda? Tak smakowało”¹¹⁷.

W 2023 r. Kim Dzong Un podjął inicjatywę modernizacji wsi. W celu poprawy warunków życia obywateli KRLD Przywódca zarządził budowę nowych domów, natomiast stare kazał wyburzyć. Sytuacja ta zmusiła wielu mieszkańców wsi do przymusowej wyprowadzki. Zniszczono również ogródki warzywne¹¹⁸. Wprowadzane zmiany nie służą jednak dobru obywateli, ponieważ nowe budynki mieszkalne mają cienkie, betonowe ściany, które w zimie nie zapewniają ocieplenia. Nowe domy nie mają również dostępu do bieżącej wody, co znacząco utrudnia mieszkańcom codzienne funkcjonowanie¹¹⁹.

W Korei Północnej system filozoficzny konfucjanizmu odegrał znaczącą rolę nie tylko w procesie kształtowania kultu jednostki, ale również w definiowaniu pozycji społecznej kobiety. Zdaniem Konfucjusza rola kobiety powinna ograniczać się do pracy w domu. Jej głównym zadaniem jest bycie dobrą matką oraz żoną – kobiety powinny słuchać się mężów i być wobec nich posłuszne oraz głęboko oddane¹²⁰. Taki sposób myślenia znacząco wpłynął na postrzeganie kobiet przez północnokoreańskich mężczyzn. Stały się one bowiem jednostkami mniej wartościowymi, jednostkami drugiej kategorii.

Korea Północna jest najbardziej zamkniętym krajem na świecie. W państwie tym wolności obywatelskie praktycznie nie istnieją, a całe życie obywateli podporządkowane jest woli przywódcy. Kontrola ta odnosi się do wszystkich aspektów życia codziennego, również relacji społecznych Koreańczyków z północy. Reżim wyznacza normy i reguły dotyczące nawiązywania i podtrzymywania relacji społecznych, których obywatele muszą przestrzegać. Odejście od narzuconych zasad może skutkować ostracyzmem społecznym, ale również poważniejszymi konsekwencjami, takimi jak więzienie lub kara śmierci.

Prawo rodzinne Korei Północnej stanowi, że zawieranie związków małżeńskich dozwolone jest od 18. roku życia dla mężczyzn oraz od 17. roku życia dla kobiet. W 1971 r. Kim Ir Sen wydał „instrukcję specjalną” dotyczącą związków małżeń-

¹¹⁵ Y. Park, dz.cyt., 101.

¹¹⁶ Central Intelligence Agency, *Korea, North*, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/korea-north/> (dostęp: 23.01.2024).

¹¹⁷ M. Ishikawa, dz.cyt., 141.

¹¹⁸ o2, *Masowe...*, art.cyt.

¹¹⁹ Tamże.

¹²⁰ Projekt przywództwo, *Konfucjanizm*, <https://www.projektprzywodztwo.com/komunikacja-miedzykulturowa/konfucjanizm> (dostęp: 25.01.2024).

skich. Zgodnie z instrukcją mężczyźni nie powinni się żenić przed 30. rokiem życia, natomiast kobiety nie powinny wychodzić za mąż przed ukończeniem 28 lat¹²¹. W KRLD kultura randkowania prezentuje się zupełnie inaczej niż w krajach zachodnich. Randki w Korei Północnej są o wiele bardziej niewinne – polegają wyłącznie na spotkaniu osób przeciwnej płci, przy czym najodważniejszym gestem jest trzymanie się za ręce¹²². Publiczne okazywanie uczuć jest niedozwolone i powoduje zgorznienie wśród północnokoreańskiego społeczeństwa (zwłaszcza starszego pokolenia). Uchodźcy zgodnie twierdzą, że stosunek seksualny jest tematem tabu, a współżycie przedmażeńskie uznawane jest za degenerację i zdarza się niezwykle rzadko¹²³. Według licznych relacji uciekinierów związki małżeńskie są bardzo często aranżowane przez członków rodziny, sekretarzy partyjnych lub szefów zakładów pracy, natomiast małżeństwa z wyboru zdarzają się rzadko¹²⁴. Wynika to przede wszystkim z podziału klasowego, jaki obowiązuje w Korei Północnej. Małżeństwa muszą być zawierane wyłącznie między jednostkami o takim samym statusie społecznym. W przeciwnym przypadku małżonek z klasy wyższej automatycznie spada do klasy niższej. Wiąże się to z utratą wszystkich dotychczasowych przywilejów. Jak mówi W.J. Dziak, „Dziewczyna z klasy uprzywilejowanej może poznać chłopaka z klasy chwiejnej, ale nigdy nie może zawrzeć z nim związku małżeńskiego, bo władze do tego nie dopuszczają”¹²⁵. Hyeonsoo Lee, uciekinierka z KRLD, relacjonuje, że państwo ingeruje również w ceremonię zaślubin. Zgodnie z wykreowaną przez rząd tradycją, młoda para musi zrobić zdjęcia pod pomnikiem Wielkiego Wodza, aby okazać, że pomimo gorącego uczucia, jakie łączy współmałżonków, miłość do Ojca Narodu jest zawsze większa¹²⁶.

W 1974 r. Kim Ir Sen wprowadził w Korei Północnej obowiązkowe spotkania nazwane „sesjami samokrytyki”. W spotkaniach tych biorą udział wszyscy obywatele KRLD od pierwszej klasy szkoły podstawowej do końca życia. Sesje odbywają się raz w tygodniu i polegają na publicznym analizowaniu oraz ocenianiu własnych działań, a także zachowań innych uczestników (kolegów z pracy bądź szkolnej ławki). Stały się one jednym z najważniejszych elementów życia społecznego w KRLD. Jak pisze H. Lee: „Sesje samokrytyki rozpoczynają się w szkole podstawowej i ciągną do końca życia. U nas odbywały się w soboty i brała w nich udział cała klasa – czterdzieści osób. Przewodniczyła im nauczycielka. Wstawaliśmy kolejno i każde z nas oskarżało kogoś o coś i do czegoś się przyznawało. Nie można było wymawiać się wstydem. Nikt nie mógł też pozostać bez winy”¹²⁷. Uciekinier Jeong w rozmowie z TVN24 tak opisuje spotkania: „Musieliśmy opowiadać, co zrobiliśmy źle, dlaczego zachowywaliśmy się niezgodnie z naukami Kim Ir Sena i Kim Dzong Ila”¹²⁸.

¹²¹ B. Demick, dz.cyt., 100.

¹²² Y. Park, dz.cyt., 120.

¹²³ B. Demick, dz.cyt., 98.

¹²⁴ Tamże.

¹²⁵ RMF24, *Jak wygląda codzienne życie w Korei Północnej? „Społeczeństwo przypomina roboty”*, https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-jak-wyglada-codzienne-zycie-w-korei-polnocnej-spolczenstwo-,nId,2428398#crp_state=1 (dostęp:07.01.2024).

¹²⁶ H. Lee, dz.cyt., 30.

¹²⁷ Tamże, 73.

¹²⁸ Onet, *Uciekł z Korei Północnej. Z dzieciństwa pamięta egzekucje i pracę*, <https://wiadomo>

Song Hee-Suk relacjonuje: „Wszyscy pracownicy wydziału wstawali po kolei, by przyznać się przed kolektywem do tego, co zrobili źle. Była to komunistyczna odmiana spowiedzi katolickiej”¹²⁹.

Północnokoreańskie sesje samokrytyki przebiegają według określonego scenariusza. Zebrani rozpoczynają swoją wypowiedź od przywołania wybranego przykazania Kim Ir Sena¹³⁰, następnie wskazują, kto z zebranych pogwałcił to przykazanie. Mogą wskazać również na siebie. Osoba, wobec której skierowano oskarżenia, zmuszona jest do wstania i słuchania przed całą grupą własnych przewinień. Następnie musi podziękować oskarżycielowi i obiecać poprawę¹³¹. Uciekinierzy relacjonują, że w trakcie spotkań często padają absurdalne i fałszywe oskarżenia, formułowane jedynie z konieczności spełnienia wymogów obywatelskich. Yeonmi Park pisze: „W trakcie zebrań często zaczynałam swoje wystąpienie w następujący sposób: «W tym tygodniu nie byłam dość wdzięczna Ukochanemu Przywódcy za Jego wieczną, bezwarunkową miłość». Później mówiłam, że nie pracowałam wystarczająco pilnie, by wykonać zadania wyznaczone przez partię, że zaniedbywałam się w nauce albo nie kochałam swoich towarzyszy”¹³². Wobec zebranych padały natomiast oskarżenia dotyczące zbyt małego entuzjazmu w trakcie wykonywania prac lub w okresie po śmierci Kim Ir Sena – o zbyt małej liczbie wylanych łez. W kraju zdarzają się jednak sytuacje, kiedy padające oskarżenia są na tyle poważne, że wymagają interwencji służ specjalnych. H. Lee opisała w swojej książce przebieg takiego wydarzenia. Jeden z uczniów w trakcie sesji zgłosił, że podczas wizyty u swojego kolegi w domu widział wiele nowych rzeczy, których wcześniej tam nie było. Takie oskarżenie było bardzo poważne i musiało zostać zgłoszone do służb specjalnych. Lee pisze: „Nauczycielka zgłosiła tę sprawę dyrektorowi, a ten doniósł do Bowibu. Tajna policja zainteresowała się tym tematem i odkryła, że brat tego chłopca uciekł z kraju i przysyłał rodzinie pieniądze z Korei Południowej. Trzypokoleniowa rodzina została aresztowana pod zarzutem zdrady”¹³³.

Sesje samokrytyki znacząco wpływają na relacje społeczne mieszkańców Korei Północnej. Obywatele od pierwszej klasy szkoły podstawowej są przymuszani do zgłaszania przewinień swoich oraz kolegów. Konieczność publicznego wyznawania win wprowadza atmosferę nieufności. Ludzie, z obawy o konsekwencje własnych działań, przestają być ze sobą szczerzy. Skłonni są również do większej samokontroli.

Pierwszą, najważniejszą zasadą w Korei Północnej jest to, aby kochać Wielkiego Wodza ponad życie. Drugą, jest zachowanie wstrzeźliwości w kontaktach społecznych. Zgodnie z relacjami uciekinierów Koreańczycy z północy boją się

sci.onet.pl/swiat/uciekli-z-korei-polnocnej-z-dziecinstwa-pamieta-egzekucje-i-prace/v9kbc (dostęp: 07.01.2024).

¹²⁹ B. Demick, dz.cyt., 57.

¹³⁰ W Korei Północnej spisanych zostało dziesięć przykazań Kim Ir Sena, analogicznych do dziesięciu przykazań z Pisma Świętego. Każdy obywatel musiał znać przykazania na pamięć i kierować się nimi w życiu.

¹³¹ Y. Park, dz.cyt., 105.

¹³² Tamże, 106.

¹³³ H. Lee, dz.cyt., 75.

nawiązywać nowych przyjaźni. Nie zwierają się kolegom z pracy, ani nawet własnej rodzinie¹³⁴. Złamanie tej reguły może skutkować karą zesłania do obozu lub karą śmierci. Redaktorzy „Onetu” piszą: „Trzech nastoletków z prowincji Pyongan w Korei Północnej, zostało wysłanych do obozu reedukacyjnego za słuchanie muzyki artystów z Korei Południowej” oraz dalej: „Źródło twierdzi, że w marcu jeden z uczniów doniósł na trzech swoich kolegów z klasy. Przyłapał ich na ścinaniu włosów na wzór idoli K-pop, skróceniu spodni powyżej kostek i śpiewaniu teledysków do południowokoreańskich piosenek. «Występek» uczniów został zgłoszony do Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego [to jeden z głównych organów bezpieczeństwa w Korei Północnej. Odpowiada za utrzymanie porządku wewnętrznego, zwalczanie przeciwników reżimu oraz prowadzenie działań wywiadowczych]”¹³⁵. H. Lee w wywiadzie dla portalu WP mówi: „Małżonkowie mogą szpiegować się wzajemnie, nie ma prawdziwych przyjaciół. Znam przypadek mężczyzny, który trafił do obozu, bo powiedział swojemu najlepszemu przyjacielowi tylko tyle, że «system jest nieuczciwy», a ten go po prostu wydał. Donosiciele nie odczuwają z tego powodu jakiegokolwiek winy, czują, że to obowiązek”¹³⁶. Dzieje się tak, ponieważ reżim wspiera takie zachowania. Władze za pomocą propagandy wykreowały narrację, że „dobry obywatel” to taki, który w razie potrzeby doniesie na swojego sąsiada. Aby zachęcić społeczeństwo do donosicielstwa, państwo przyznaje donosicielom wyższe racje żywnościowe i traktuje ich jak bohaterów narodowych. Państwo stworzyło również wspólnoty *inminban*, które są niczym innym jak systemem obserwacji sąsiedzkiej. Zgodnie z założeniem reżimu należy zgłosić każde podejrzanе zachowanie.

W KRLD ludzie nie angażują się w życie towarzyskie, poza tym, które jest im narzucane przez reżim (sesje samokrytyki, obowiązkowa przynależność do organizacji państwowych). Rodzice zamiast życzyć dzieciom powodzenia w szkole, żegnają je przestrogą, aby zważały na słowa¹³⁷. Y. Park pisze: „W większości krajów matki zachęcają dzieci, by zadawały jak najwięcej pytań, ale nie w Korei Północnej. Kiedy byłam dostatecznie duża, by coś rozumieć, matka ostrzegła mnie, że muszę uważać, co mówię – *Pamiętaj, Yeonmi-ya, nawet gdy myślisz, że jesteś sama, ptaki i myszy słyszą twoje szepty*”¹³⁸. Zdaniem Lee każdy obywatel Korei Północnej nakłada na twarz maskę, która nosić musi przez całe życie. Uciekiniarka pisze: „Matka, podobnie jak ojciec, unikała spotkań towarzyskich, a umiejętność trzymania dystansu wobec ludzi opanowała do perfekcji. Taka postawa mogła jej jedynie wyjść na dobre w kraju, gdzie im więcej o tobie wiedziano, tym bardziej narażony byłeś na krytykę czy donos. Gdy zdarzało mi się przyprowadzić do domu koleżankę, matka zachowywała się poprawnie, ale formalnie. A przecież na co dzień taka nie była”¹³⁹.

¹³⁴ B. Demick, dz.cyt., 228.

¹³⁵ Onet, *Za słuchanie K-popu trafili do aresztu*, <https://podroze.onet.pl/ciekawe/korea-polnocna-za-sluchanie-k-popu-trafili-do-aresztu/hehk15s> (dostęp: 26.01.2024); zachowany został oryginalny zapis.

¹³⁶ A. Parfieniuk, *Uciekiniarka ujawnia niewygodne fakty o Korei Płn. „Reżim chciałby mnie zabić. Wiem to”*, <https://wiadomosci.wp.pl/uciekiniarka-ujawnia-niewygodne-fakty-o-korei-pln-rezim-chcialby-mnie-zabic-wiem-to-6027688646931073a> (dostęp: 26.01.2024).

¹³⁷ Y. Park, dz.cyt., 35.

¹³⁸ Tamże.

¹³⁹ H. Lee, dz.cyt., 50.

Matka uciekinierki zachowywała ogromny dystans w stosunku do ludzi, a swoje prawdziwe oblicze ujawniała jedynie w domu przy najbliższej rodzinie. Podczas gdy sąsiedzi odbierali ją jako szorstką, twardo stąpającą po ziemi kobietę, w rzeczywistości była uśmiechniętą i pełną optymizmu osobą. W Korei Północnej prawdziwy wizerunek należy jednak ukrywać przed znajomymi, ponieważ za prawdę można zapłacić najwyższą cenę.

„Staranna edukacja polityczna i ideologiczna stanowi niezbędną podstawę, dzięki której naród odnosić będzie sukcesy w nauce, technice i kulturze fizycznej”¹⁴⁰. Tak o edukacji pisze Kim Ir Sen w *Tezach o wychowaniu socjalistycznym*. Zdaniem Wielkiego Wodza podstawowym celem edukacji socjalistycznej jest wychowanie jednostek o rewolucjonistycznym, komunistycznym oraz robotniczym sposobie myślenia¹⁴¹. W KRLD to głównie poprzez edukację odbywa się proces indoktrynacji społeczeństwa. H. Lee twierdzi, że moment, w którym pierwszy raz poszła do szkoły, był momentem, kiedy to przestała należeć do rodziców, a stała się własnością państwa¹⁴². Bardzo często zdarza się, że północnokoreańskie dzieci spędzają w przedszkolu większość swojego czasu, staje się ono dla nich drugim domem. Spowodowane jest to wielogodzinnym dniem pracy oraz obowiązkowymi sesjami edukacyjnymi dla dorosłych – rodzice nie mogą zostawić dzieci samych w domu, a praca jest obowiązkowa dla każdego obywatela KRLD¹⁴³.

Edukacja przedszkolna rozpoczyna się w wieku pięciu lat i trwa przez dwa lata. Jest ona bezpłatna oraz obowiązkowa dla wszystkich dzieci¹⁴⁴. Podstawowymi kwestiami, jakie wpaja się dzieciom, są: miłość do Wielkiego Wodza oraz nienawiść do Amerykanów. W salach przedszkolnych, tak jak w każdym budynku w KRLD, na ścianach wiszą portrety wodzów z dynastii Kimów. Oprócz nich ściany są ozdobione rysunkami typowo dziecięcymi, a także obrazkami o zabarwieniu propagandowym. H. Lee tak opisuje budynek przedszkolny: „Na ścianach namalowano kolorowe scenki przedstawiające dzieci w czasie ćwiczeń gimnastycznych, dzieci w mundurkach oraz żołnierza północnokoreańskiego, który nadział na bagnet swojego karabinu żołnierza armii Stanów Zjednoczonych, żołnierza z Japonii i z Korei Południowej”¹⁴⁵. Uciekinierka pisze, że na ścianach wisiały także zdjęcia Kim Ir Sena z czasów jego młodości, w śnieżnobiałym mundurze marszałka, otoczonego uśmiechniętymi sierotami¹⁴⁶.

Dzieci w przedszkolu uczą się poprzez słuchanie opowieści, zabawy oraz piosenki. Wszystkie te elementy zawierają w sobie propagandę. Przedszkolanki czytają podopiecznym historie o bohaterskich maluchach walczących z japońskim okupantem oraz legendy opisujące dzieciństwo Kim Ir Sena i Kim Dzong Ila. W tych

¹⁴⁰ Kim Il Sung, *Theses on socialist education*, 1, <https://www.bannedthought.net/Korea DPRK/KimIlSung/ThesesOnSocialistEducation-1977.pdf> (dostęp: 27.01.2024).

¹⁴¹ Tamże.

¹⁴² H. Lee, dz.cyt., 52.

¹⁴³ B. Demick, dz.cyt., 57.

¹⁴⁴ Zob. The Guardian, *Life in North Korea – the early years*, <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/21/life-in-north-korea-the-early-years> (dostęp: 27.01.2024).

¹⁴⁵ H. Lee, dz.cyt., 53.

¹⁴⁶ Tamże, 53.

legendach Kimowie przedstawiani są jako postacie o niemal nadnaturalnych umiejętnościach. B. Demick na podstawie zeznań uciekinierki tak opisuje zajęcia przedszkolne: „Ponieważ podopieczni Mi-ran nie umieli jeszcze samodzielnie poznawać przebogatego dorobku Wielkiego Wodza, czytała im głośno fragmenty jego dzieł [Kim Ir Sen napisał kilkanaście książek, Kim Dzong Il był równie płodnym autorem]. Przedszkolaki miały powtarzać po niej chórem najważniejsze zdania”¹⁴⁷. Czytanki były przepełnione brutalnymi treściami. Zdaniem Mi-ran, znajdowały się tam fragmenty opisujące dzieci bite, dżgane bagnetami lub polewane kwasem „W jednej z opowiastek amerykańscy żołnierze skopali na śmierć małego chłopca, który nie chciał czyścić im butów. Amerykanie mieli na rysunkach haczykowate nosy, jak Żydzi z antysemickich karykatur w hitlerowskich Niemczech”¹⁴⁸.

Nauczycielki uczą dzieci śpiewać komunistyczne piosenki, takie jak *Mangyong-dae* czy *Nie mamy czego zazdrościć światu*, które dzieci znają tak samo dobrze jak maluchy w Anglii *Twinkle, Twinkle, Little Star*¹⁴⁹. Również zabawki, którymi bawią się dzieci służą indoktrynacji. H. Lee pisze: „Gdybym zbudowała pociąg z klocków, przedszkolanka zaraz poinformowałaby mnie, że mogłabym pojechać nim do Korei Południowej i uratować tamtejsze dzieci. Moją misją byłoby przywieźć je do domu, by Czcigodny Ojciec Przywódca mógł przygarnąć je do swej piersi”¹⁵⁰. Przedszkolanki przekazują dzieciom narrację zgodną z przekazem reżimu dotyczącą Korei Południowej. Zdaniem nauczycieli południowokoreańskie dzieci chodzą w łachmanach i głodują. Padają również ofiarą amerykańskich zbrodniarzy¹⁵¹. Taki przekaz wywołuje w dzieciach negatywne emocje i tworzy zakłamaną światopogląd.

Zgodnie z założeniami konstytucji edukacja w Korei Północnej jest bezpłatna, jednak w praktyce dzieci zobowiązane są do przynoszenia niezbędnych przyborów a także podarków dla nauczycieli w postaci jedzenia oraz innych artykułów¹⁵². W niektórych szkołach wymagane jest również dostarczanie drewna na opał, aby zapewnić w budynku ciepło. H. Lee relacjonuje, że w czasach wielkiego głodu dzieci na wsiach były zobowiązane dostarczać do szkoły wyznaczone ilości odchodów, aby można było nimi nawozić pola¹⁵³. Jeżeli jakiś uczeń nie mógł przynieść wymaganych artykułów nauczyciele karcili go za to. Często w takich przypadkach dzieci po prostu nie przychodziły do szkoły, ponieważ rodziców nie było stać na potrzebne materiały¹⁵⁴.

Zarówno w szkole podstawowej, jak i w szkole średniej duży nacisk kładziony jest na przyswajanie doktryny *dżucze*, bliższe poznanie postaci Kim Ir Sena i Kim Dzong Ila, oraz antyamerykańską propagandę. Dziennik.pl pisze: „Jeden z *nauczycieli*, który uciekł z Korei Północnej, opowiada, że nauka ideologii zajmuje największą część życia szkolnego – Ci, którzy nie radzą sobie z filozofią wodzów

¹⁴⁷ B. Demick, dz.cyt., 143.

¹⁴⁸ Tamże, 144.

¹⁴⁹ Tamże, 142.

¹⁵⁰ H. Lee, dz.cyt., 53.

¹⁵¹ Tamże.

¹⁵² Y. Park, dz.cyt., 97.

¹⁵³ H. Lee, dz.cyt., 153.

¹⁵⁴ B. Demick, dz.cyt., 201.

i podstawami teorii partyjnej, są surowo karani, nawet jeśli w innych przedmiotach mają same oceny celujące¹⁵⁵. Zgodnie z relacjami uciekinierów, młodych Koreańczyków uczy się narracji, według której Kim Ir Sen był królem, który wyzwolił Koreę spod rządów kolonialnych¹⁵⁶. M. Ishikawa pisze: „Nasze lekcje wykraczały daleko poza standardowe przedmioty, takie jak ortografia, matematyka czy fizyka. Musieliśmy się także uczyć o cudownych rewolucyjnych zmianach, które wprowadził boski Kim Ir Sen. Najważniejsza była wierność Wielkiemu Wodzowi”¹⁵⁷. Zgodnie z relacją H. Lee, zajęcia na temat Wodzów były przerysowane. W liceum odbywały się one w oddzielnej „sali badań” poświęconej Kim Ir Senowi oraz Kim Dzong Ilowi. Uciekinierka pisze: „Pomieszczenie to było najporządniejszym w całej szkole, wykonanym z najlepszych materiałów, na które musieli się złożyć rodzice uczniów. Drzwi były zawsze szczelnie zamknięte, by kurz nie osiadał na umieszczonych wewnątrz sali fotografiach. Przed wejściem do środka musieliśmy zdejmować buty, a wpuszczano nas tam tylko wtedy, gdy mieliśmy na nogach nowe białe skarpetki”¹⁵⁸. Program nauczania wymaga od dzieci także nauki Dziesięciu Prawideł, które są północnokoreańską odmianą dekalogu. Prawidła te brzmią: „Musimy z całych sił dążyć do zjednoczenia społeczeństwa na podstawie rewolucyjnej ideologii Wielkiego Przywódcy Towarzysza Kim Ir Sena” lub „Szanuj Wielkiego Przywódcę Towarzysza Kim Ir Sena i okazuj Mu absolutną lojalność”¹⁵⁹.

Elementy propagandowe zawiera każdy przedmiot w szkole – matematyka, nauki przyrodnicze, czytanie czy muzyka. Y. Park pisze: „Czytaliśmy w klasie opowieści o tym, że Kim Ir Sen był tak zajęty przewodzeniem narodowi, iż musiał czytać dokumenty w czasie jazdy samochodem. Sprawiało mu to trudność, bo auto podskakiwało na wybojach. Ale młody Kim Dzong Il wysypał drogę piaskiem, by ojcu jechało się gładko i wygodnie”¹⁶⁰. W północnokoreańskiej szkole podstawowej zadania matematyczne znacząco różnią się od tych w innych krajach¹⁶¹. Przykładowa treść zadań w północnokoreańskich podręcznikach brzmi¹⁶²:

- Ośmiu chłopców i dziewięć dziewczynek śpiewa pieśni na cześć Kim Ir Sena. Ile dzieci śpiewa te pieśni?
- Trzej żołnierze Koreańskiej Armii Ludowej zabili trzydziestu żołnierzy amerykańskich. Jeśli każdy z nich zabił tyłu samo żołnierzy, ilu Amerykanów zabił jeden żołnierz koreański?
- Jeśli zabijesz jednego amerykańskiego bandytę, a twój przyjaciel dwóch, ilu amerykańskich bandytów zginie?¹⁶³.

¹⁵⁵ A. Mężyński, art.cyt.

¹⁵⁶ M. Ishikawa, dz.cyt., 38.

¹⁵⁷ Tamże, 70.

¹⁵⁸ H. Lee, dz.cyt., 99.

¹⁵⁹ Y. Park, dz.cyt., 65.

¹⁶⁰ Tamże, 64.

¹⁶¹ Oto porównanie w polskim podręczniku przykładowe zadanie dla dzieci z pierwszych klas szkoły podstawowej brzmi „Kasia miała sznurek z pięćdziesięcioma koralikami. Z jednej strony zdjęła 4 koraliki, a z drugiej – 5 koralików. Ile koralików zostało na sznurku?”

¹⁶² B. Demick, dz.cyt., 143.

¹⁶³ Y. Park, dz.cyt., 66.

W podręcznikach szkolnych znajdują się również ilustracje przedstawiające amerykańskich żołnierzy w groteskowy sposób. Na ilustracjach tych Amerykanie dokonują egzekucji ludności cywilnej lub giną z rąk uzbrojonych koreańskich dzieci¹⁶⁴. Reżim stara się wpajać dzieciom nienawiść na wiele sposobów, np. w szkołach dochodzi do sytuacji, kiedy to uczniowie w trakcie przerwy zmuszani są do bicia oraz dźgania manekinów przebranych za amerykańskich żołnierzy¹⁶⁵.

W KRLD uczniowie nie tylko się uczą, stanowią oni również bezpłatną siłę roboczą. Praca dzieci ma na celu zapobiec całkowitemu załamaniu się gospodarki kraju. Y. Park pisze: „Zawsze musiałam nosić w tornistrze strój roboczy, bo po południu prowadzono nas czasem do pracy. Wiosną pomagaliśmy w siewach w kolchozach. Nasze zadanie polegało na oczyszczaniu pól z kamieni oraz przynoszeniu ziarna i wody. W czerwcu i lipcu odchwaszczaliśmy pola, zbieraliśmy ziarna ryżu, kłosa zboża lub strąki fasoli pozostawione przez żniwiarzy”¹⁶⁶. Małoletni zajmują się także sprzątniem oraz odśnieżaniem dróg. Młodzież w wieku ok. 16–17 lat zapisywana jest do brygad budowlanych oraz wojskowych, gdzie często ulegają poważnym urazom¹⁶⁷.

W początkowych latach panowania Kim Ir Sena wstęp na uczelnie wyższe miały wyłącznie dzieci północnokoreańskich elit. Wraz z upływem czasu KRLD stawało się państwem coraz bardziej zacofanym. Sytuacja ta zmusiła rządzących do mniej selektywnego wybierania kandydatów na studia – nawet dzieci z klasy wrogiej mogły dostać się na uniwersytet¹⁶⁸. Dzieci pochodzące z najlepszych rodzin koreańskich mają jednak wiele przywilejów. Mogą one ubiegać się o przyjęcie na najbardziej prestiżowe uczelnie w kraju, takie jak Uniwersytet Kim Ir Sena w Pjongjangu czy Pjongjański Uniwersytet Medyczny. Mają również prawo wyboru kierunku studiów – cała reszta uczniów przypisywana jest na studia według uznania władz uczelni¹⁶⁹. Studia w Korei Północnej trwają od czterech do sześciu lat i są odpowiednikiem polskich studiów magisterskich¹⁷⁰. Poziom północnokoreańskiej edukacji wyższej jest jednak na o wiele niższym poziomie niż w państwach europejskich oraz innych państwach azjatyckich. Wielu uciekinierów spotyka się z trudnościami ze znalezieniem pracy, ponieważ otrzymana edukacja nie jest wystarczająca, aby podjąć pracę w wyuczonym zawodzie.

Suki Kim przez pół roku nauczała na PUST (Pyongyang University of Science and Technology) języka angielskiego. W każdej sali wykładowej wisiały portrety północnokoreańskich przywódców oraz slogany partyjne, np. „Nasza Partia chce, aby studenci pilnie się uczyli”¹⁷¹. Zgodnie z relacją kobiety studenci byli pozbawieni podstawowej wiedzy dotyczącej świata. Nie wiedzieli co to jest Wieża Eiffla, Tadź Mahal, czy Stonehenge. Nie byli również w stanie napisać eseju w stylu

¹⁶⁴ Tamże, 66.

¹⁶⁵ Tamże.

¹⁶⁶ Tamże, 107.

¹⁶⁷ o2, *Korea Północna. Dowiedziano się, co robią tam dzieci*, <https://www.o2.pl/informacje/korea-polnocna-dzieci-pracuja-w-kopalniach-i-gospodarstwach-6644925802125920a> (dostęp: 28.01.2024).

¹⁶⁸ B. Demick, dz.cyt., 78.

¹⁶⁹ Y. Park, dz.cyt., 50.

¹⁷⁰ B. Demick, dz.cyt., 16.

¹⁷¹ S. Kim, dz.cyt., 52.

zachodnim, ponieważ wymagałoby to od nich krytycznego myślenia, a to w KRLD jest bardzo niebezpieczne¹⁷². Studenci nie rozumieli także konceptu zaimka „mój”, ponieważ zgodnie z ideą społeczeństwa *dżucze* wszystko należy do kolektywu¹⁷³. S. Kim mówiła w wywiadzie dla TVN24: „Większość moich uczniów robiło specjalizację komputerową, ale nie mieli pojęcia, kim jest Mark Zuckerberg czy Steve Jobs. Niemal wszyscy nie wiedzieli, kiedy wynaleziono pierwszy komputer”¹⁷⁴. Dzień studentów rozpoczynał się każdego dnia o godzinie 5:30 grupową gimnastyką, podczas której śpiewali pieśni komunistyczne. W czasie wolnym studenci grali w piłkę nożną lub koszykówkę¹⁷⁵.

BIBLIOGRAFIA

Materiały źródłowe

- Amnesty International, *Raport o karze śmierci w 2022: liczba udokumentowanych egzekucji najwyższa od 5 lat*, <https://www.amnesty.org.pl/raport-o-karze-smierci-w-2022-liczba-udokumentowanych-egzekucji-najwyzsza-od-5-lat/> (dostęp: 12.03.2024).
- Burza M., *Korea Północna. Obóz pracy obok zakładu produkcji uranu. Kim Dzong Un potrzebuje rąk do pracy*, <https://next.gazeta.pl/next/7,151003,26980798,korea-polnocna-oboz-jeniecki-obok-zakladu-produkcji-uranu.html> (dostęp: 16.03.2024).
- Chrostowski G., *Straszliwy głód nęka Koreę Północną. Blisko połowa ludzi jest niedożywionych*, <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/03/22/straszliwy-glod-neka-koree-polnocna-blisko-polowa-ludzi-jest-niedozywionych/> (dostęp: 25.03.2024).
- Demick B., *Światu nie mamy czego zazdrościć. Zwyczajne losy mieszkańców Korei Północnej*, Wołowiec 2017.
- Gazeta Prawna, *Dziak u Mazurka: Reżim w Korei nieporównywalny z państwami faszystowskimi i komunistycznym*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1036445,waldemar-dziak-korea-polnocna-inwigilacja-rezim.html> (dostęp: 15.03.2024).
- Gazeta.pl, *Plakaty propagandowe w Korei Północnej to codzienność. Tak Kim kształtuje rzeczywistość*, <https://buzz.gazeta.pl/buzz/56,156947,21705158,plakaty-propagandowe-w-korei-polnocnej-to-codziennosc-tak-kim.html> (dostęp: 17.11.2023).
- Gontarek L., *„Jesteśmy zabawkami do seksu na lasce mężczyzn”. Tak wygląda przemoc seksualna w Korei Północnej*, <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,166611,24126044,jestesmy-zabawkami-do-seksu-na-lasce-mezczyzn-tak-wyglada.html> (dostęp: 16.01.2024).
- Grejciun W., *Dziak o życiu w Korei Północnej: Prawdziwy obraz widać wieczorem. To ciemność [WYWIAD]*, <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114871,13742625,dziak-o-zyciu-w-korei-polnocnej-prawdziwy-obraz-widac-wieczorem.html> (dostęp: 11.01.2024).
- Iskikawa M., *Za mroczną rzeką*, Kraków 2021.
- Kim S., *Pozdrowienia z Korei. Uczylaam dzieci północnokoreańskich elit*, Kraków 2017.
- Lee H., *Dziewczyna o siedmiu imionach*, Warszawa 2015.

¹⁷² TVN24, „Jak przetrwać zimą, jeśli rząd nie daje kapusty?” *Wspomnienia nauczycielki z Korei Północnej*, <https://tvn24.pl/swiat/relacja-nauczycielki-z-korei-polnocnej-wspomnienia-suki-kim-ra552440-3304267> (dostęp: 28.01.2024).

¹⁷³ S. Kim, dz.cyt., 93.

¹⁷⁴ TVN24, *Jak przetrwać...*

¹⁷⁵ S. Kim, dz.cyt., 77.

- Manicki J., „*W każdy poniedziałek paliliśmy zwłoki*”. *Horror w Korei Północnej*, <https://www.o2.pl/informacje/w-každy-poniedzialek-palilismy-zwloki-horror-w-korei-polnocnej-6562478633228832a> (dostęp: 18.03.2024).
- Ministry of Unification, *2023 Report on North Korea Human Rights*, https://unikorea.go.kr/eng_unikorea/news/Publications/ronkhr/ (dostęp: 12.03.2014).
- Onet, *Uciekł z Korei Północnej. Dzieciństwa pamięta egzekucje i pracę*, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/uciekł-z-korei-polnocnej-z-dziecinstwa-pamieta-egzekucje-i-prace/v9kbc> (dostęp: 7.01.2024).
- Onet, *Za słuchanie K-popu trafili do aresztu*, <https://podroze.onet.pl/ciekawe/korea-polnocna-zas-luchanie-k-popu-trafli-do-aresztu/hehk15s> (dostęp: 26.01.2024).
- PAP, *Publiczna egzekucja 9 osób oskarżonych w Korei Północnej o nielegalny handel wołowiną*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/publiczna-egzekucja-9-osob-oskarzonych-w-korei-polnocnej-o-nielegalny-handel-wolowina> (dostęp 14.03.2024).
- Parfieniuk A., *Uciekinierka ujawnia niewygodne fakty o Korei Płn. „Reżim chciałby mnie zabić. Wiem to”*, <https://wiadomosci.wp.pl/uciekiniierka-ujawnia-niewygodne-fakty-o-korei-pln-rezim-chcialby-mnie-zabic-wiem-to-6027688646931073a> (dostęp: 26.01.2024).
- Polskie Radio24, *Korea Północna: obozy koncentracyjne na zdjęciach z kosmosu*, <https://polskieradio24.pl/arttykul/995454,Korea-Polnocna-obozy-koncentracyjne-na-zdjeciach-z-kosmosu> (dostęp: 24.03.2024).
- RMF24, *Jak wygląda codzienne życie w Korei Północnej? „Społeczeństwo przypomina roboty”*, https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-jak-wyglada-codzienne-zycie-w-korei-polnocnej-spoleczenstwo-_nId,2428398#crpstate=1 (dostęp:07.01.2024).
- Rzeczpospolita, *Ostatni taki reżim*, <https://www.rp.pl/swiat/art13790591-ostatni-taki-rezim> (dostęp: 27.03.2024).
- TVN 24, „*Byłem wdzięczny, że ucięto mi tylko jeden palec*”. *Wstrząsające relacje z obozów w Korei Północnej*, <https://tvn24.pl/swiat/bylem-wdzieczny-ze-ucieto-mi-tylko-jeden-palec-wstrzasajace-relacje-z-obozow-w-korei-polnocnej-ra348463-ls3442575> (dostęp: 24.03.2024).
- TVN24, „*Jak przetrwać zimę, jeśli rząd nie daje kapusty?*” *Wspomnienia nauczycielki z Korei Północnej*, <https://tvn24.pl/swiat/relacja-nauczycielki-z-korei-polnocnej-wspomnienia-suki-kim-ra552440-3304267> (dostęp: 28.01.2024).
- TVN24, *Korea Północna: piekło, z którego można uciec tylko za pieniądze*, <https://tvn24.pl/swiat/korea-polnocna-pieklo-z-ktorego-mozna-uciec-tylko-za-pieniadze-ra361807-3445435> (dostęp: 08.01.2025).
- WP, *Koszmarne obrazy Korei Północnej z zeznań uciekinierów z obozów pracy*, <https://wiadomosci.wp.pl/koszmarne-obraz-korei-polnocnej-z-zeznan-uciekiniierow-z-obozow-pracy-6079002684269185a> (dostęp: 24.03.2024).

Literatura przedmiotu

- Dziennik.pl, *Szokujące ustalenia. Nawet milion ofiar głodu w Korei Północnej*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/arttykuly/442096,milion-osob-zmarlo-z-glodu-w-korei-polnocnej-ustalenia-onz.html> (dostęp: 26.03.2024)
- Amnesty International, *Amnesty International Report 2022/23*, <https://www.amnesty.org/en/wpcontent/uploads/2023/03/WEBPOL1056702023ENGLISH.pdf> (dostęp: 27.11.2023).
- BBC News, *North Korea media guide*, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-15259016> (dostęp: 12.11.2023).
- BBC News, *North Korea's tightly controlled media*, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16255126> (dostęp: 16.11.2023).
- BBS News, *North Korean propaganda changes its tune*, <https://www.bbc.com/news/world-asia-4455781> (dostęp: 17.11.2023).
- Bezprawnik, *Za ten tekst grozi mi kara śmierci w Korei Północnej. Ale trudno – omawiamy kodeks karny KRLD*, <https://bezprawnik.pl/kodeks-karny-korei-polnocnej/> (dostęp: 12.03.2024).

- Britannica, *North Korea*, <https://www.britannica.com/place/North-Korea/Local-government> (dostęp: 26.11.2023).
- Central Intelligence Agency, *Korea, North*, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/korea-north/> (dostęp: 23.01.2024).
- Cha J., Kim J., Lee H., McKee M., Robinson C., *Health and healthcare in North Korea: a retrospective study among defectors*, <https://conflictandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13031-020-00284y> (dostęp: 24.11.2023).
- Chee A., *My Family's Shrouded History Is Also a National One for Korea*, <https://www.nytimes.com/2020/08/27/magazine/korea-japanese-occupation-surrender-ww2.html> (dostęp: 27.10.2023).
- Chmura P., *Spoleczne uwarunkowania wojny w Korei Północnej*, https://www.wojsko-polskie.pl/awl/ufd/a2/fda2a05b-b333-42a6-88d1-8a5f6e62bdcd/10_chmura.pdf (dostęp: 30.10.2023).
- Cumings B., *Korea, A Unique Colony: Last To Be Colonized And First To Revolt*, <https://apjjf.org/2021/21/Cumings.html> (dostęp: 22.04.2024).
- Dwornik M., *Koreańska Centralna Telewizja. Historia TV z Korei Północnej*, <https://reporterzy.info/3-850,koreanska-centralna-telewizja-historia-tv-z-korei-polnocnej.html> (dostęp: 15.11.2023).
- Dziak W.J., *Kim Dzong Il*, „Azja-Pacyfik” 2000, nr 3.
- Dziak W.J., *Korea. Pokój czy wojna?*, Warszawa 2003.
- Dziennik Gazeta Prawna, *Korea Płn. przeprowadziła próbę atomową i raketową; to zagrożenie dla światowego bezpieczeństwa*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/320119,korea-pln-przeprowadzila-probe-atomowa-i-raketowa-to-zagrozenie-dla-swiatowego-bezpieczenstwa.html> (dostęp: 03.11.2023).
- Dziennik.pl, *Szokujące ustalenia. Nawet milion ofiar głodu w Korei Północnej*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/442096,milion-osob-zmarlo-z-glodu-w-korei-polnocnej-ustalenia-onz.html> (dostęp: 26.03.2024).
- Eun-Jung K., Ju-Cheol S., Yong-Deog K., *A Study on North Korea's Education-Centering for Middle School*, “The New Educational Review”, <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/tner/201401/tner3512.pdf> (dostęp: 26.11.2023).
- Gazeta.pl, *W Korei Północnej można stracić życie za wiele rzeczy, także za oglądanie zagranicznej telewizji*, <https://buzz.gazeta.pl/buzz/7,156947,28035776,kore-polnocna-i-jej-zakazy-egzekucja-za-ogladanie-zagranicznych.html> (dostęp: 12.03.2024).
- Golla M., *Dlaczego Korea się podzieliła*, <https://www.onet.pl/turystyka/dalekowswiatpl/dlaczego-korea-sie-podzielila-sprawdz-co-robia-tam-polscy-zolnierze/fwjzcfv,30bc1058> (dostęp: 27.10.2023).
- Hajduga A., *Kształtowanie się kultu jednostki w Korei Północnej*, Warszawa 2021, <https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/271710/edition/269254?language=de> (dostęp: 06.11.2023).
- Ham E.I., Park K.B., *North Korea's Surprisingly Robust Healthcare System*, https://www.globalasia.org/v16no3/cover/north-koreas-surprisingly-robust-healthcare-system_kee-b-parkedward-i-ham (dostęp: 24.11.2023).
- Human Rights Watch, *North Korea Events of 2021*, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/north-korea> (dostęp: 28.11.2023).
- Karnowski K., *Szokujące dane ONZ o sytuacji kobiet w Korei Północnej. „Dyskryminacja, gwałty i niedożywienie*, <https://www.o2.pl/informacje/szokujace-dane-onz-o-sytuacji-kobiet-w-korei-polnocnej-dyskryminacja-gwalty-i-niedozywienie-6189835742963329a> (dostęp: 16.01.2024).
- Karnowski K., *Tajne obozy w Korei Północnej. „Warunki gorsze niż w Auschwitz”*, <https://www.o2.pl/informacje/tajne-obozy-w-korei-polnocnej-warunki-gorsze-niz-w-auschwitz-6197973763102849a> (dostęp: 24.03.2024).
- KBS World Radio, *Medical System in N. Korea*, https://world.kbs.co.kr/special/northkorea/contents/news/closeup_view.htm?lang=e¤t_page=2&No=411906 (dostęp: 21.11.2023).
- Kim Il Sung, *Theses on socialist education*, <https://www.bannedthought.net/Korea DPRK/KimIlSung/ThesesOnSocialistEducation-1977.pdf> (dostęp: 27.01.2024).
- Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna oficjalna strona w Polsce, <https://www.krld.pl/krld/juche> (dostęp: 04.11.2023).

- Łach S., *Ideologia dżucze w polityce zagranicznej dynastii Kimów*, „Alcumena” 2020, nr 2, <https://alcumena.fundacjapsc.pl/index.php/alcumena/article/view/56/8> (dostęp: 05.11.2023).
- Lange M., *Obozy koncentracyjne w Korei Północnej*. „Więżniowie bez szans na przeżycie”, <https://gazetabaltycka.pl/promowane/obozy-koncentracyjne-w-korei-polnocnej-co-o-nich-wiemy> (dostęp: 16.03.2024).
- Law and North Korea, *People's Public Health Law of the Democratic People's Republic of Korea*, <https://www.lawandnorthkorea.com/laws/peoples-public-health-law-2012> (dostęp: 23.11.2023).
- Lee S., *Family Structure and Household Economy in North Korea*, [b.m.], https://www.kdi.re.kr/eng/research/reportView?pub_no=14686 (dostęp: 28.11.2023).
- Macrotrends, *North Korea Rural Population 1960-2024*, https://www.macrotrends.net/countries/PRK/north-korea/rural-population#google_vignette (dostęp: 23.01.2024).
- Malowic D., Morillot J., *Uchodźcy z Korei Północnej. Relacje świadków*, Warszawa 2008.
- Mężyński A., *Totalitarny koszmar. RAPORT ONZ o Korei Północnej*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/451137,tak-wyglada-zycie-w-korei-polnocnej-specjalny-raport-onz.html> (dostęp: 07.01.2024).
- Myers B.R., *Najczystsza rasa. Propaganda Korei Północnej*, Warszawa 2011.
- Nawała P., Pliszka B., *Ideologiczna ewolucja Korei Północnej*, „Przegląd Geopolityczny” 2019, nr 27, <http://przeglad.org/wp-content/uploads/2019/02/XXVII-04-Pliszka-Nawa%C5%82a.pdf> (dostęp: 04.11.2023).
- Noh J.J., *The Current Status in Obstetrics in North Korea and Strategies for Establishing a Better Healthcare System*, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8740901/#B1> (dostęp: 24.11.2023).
- o2, *Korea Północna. Dowiedziano się, co robią tam dzieci*, <https://www.o2.pl/informacje/korea-polnocna-dzieci-pracuja-w-kopalniach-i-gospodarstwach-6644925802125920a> (dostęp: 28.01.2024).
- o2, *Masowe burzenie domów. Mieszkańcy nie mają nic do powiedzenia*, <https://www.o2.pl/informacje/masowe-burzenie-domow-mieszkanicy-nie-maja-nic-do-powiedzenia-6867900483275360a> (dostęp: 23.01.2024).
- Ogonowski Ł., *Dlaczego możliwe było wprowadzenie ustroju totalitarnego w Korei Północnej*, [b.m.] 2012.
- Onet, *Za co grozi kara śmierci w Korei Północnej? Powód może być blahy*, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/za-co-grozi-kara-smierci-w-korei-polnocnej-powod-moze-byc-blahy/7d0b1gp> (dostęp: 12.03.2024).
- Osuch T., *Korea Płn. Słodka propaganda reżimu, czyli urodziny Kim Dzong Una*, <https://naszemiasto.pl/korea-pln-slodka-propaganda-rezimu-czyli-urodziny-kim-dzong-ar/c1-4497650> (dostęp: 08.11.2023).
- Pak J.H., *Kult Kim Ir Sena. Tak stworzono ideologiczne podstawy zbrodniczego reżimu*, <https://wielkahaistoria.pl/kult-kim-ir-sena-tak-stworzono-ideologiczne-podstawy-zbrodniczego-rezimu/> (dostęp: 30.10.2023).
- PAP, *BBC: w Korei Północnej śmierć lub obóz pracy za zagraniczne filmy, ubiór, fryzury*, <https://www.pap.pl/aktualnosc/news%2C886249%2Cbbc-w-korei-polnocnej-smierc-lub-oboz-pracy-za-zagraniczne-filmy-ubior> (dostęp: 18.03.2024).
- Pietrewicz O., *Dekada Kim Dzong Una*, <https://pism.pl/publikacje/dekada-kim-dzong-una> (dostęp: 04.11.2023).
- Ploetzing A., *Tożsamość Koreańczyków z północy- uwagi wstępne*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2013, nr 4, <https://www.ejournals.eu/GSAW/2013/Zeszyt-4-2013/art/2569> (dostęp: 27.11.2023).
- Polsat News, *Dwuletnie dziecko skazane na dożywocie. Znalezione przy nim Biblię*, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2023-05-26/dwuletnie-dziecko-skazane-na-dozywocie-znalezione-przy-nim-biblie/> (dostęp: 18.03.2024).
- Polsat News, *Korea Północna. Ludzie umierają z głodu, ulicami blakają się sieroty*, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-11-05/korea-polnocna-ludzie-umieraja-z-glodu-ulicami-blakaja-sie-sieroty/> (dostęp: 04.11.2023).
- Polskie Radio24, *Rozwój broni jądrowej, głód i pogrążenie w izolacji. Dekada rządów Kim Dzong Una*, <https://polskieradio24.pl/artykul/2870214,rozwoj-broni-jadrowej-glod-i-pograzenie-w-izolacji-dekada-rzadow-kim-dzong-una> (dostęp: 25.03.2024).

- Robinson M., *Tak wygląda stolica Korei Płn. Wycieczki organizowane są pod ścisłym nadzorem reżimu*, <https://businessinsider.com.pl/lifestyle/podroze/pjongjang-zdjecia-stolicy-korei-polnocnej/wzytws> (dostęp: 11.01.2023).
- Rurarz J.P., *Historia Korei*, Warszawa 2005.
- Rzeczpospolita, *Eksperci ONZ: Kobiety w Korei Płn. – bite, gwałcone, niedożywione*, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art10086691-eksperti-onz-kobiety-w-korei-pln-bite-gwalcone-niedozywione> (dostęp: 16.01.2024).
- Samp M., *Wojna koreańska – przyczyny, przebieg, skutki konfliktu*, <https://kronikidziejow.pl/porady/wojna-koreańska-przyczyny-przebieg-skutki-konfliktu/> (dostęp: 30.10.2023).
- Seth M.J., *North Korea's 1990s Famine in Historical Perspective*, "Food, Culture, and Asia" 2011, nr 16(3), <https://www.asianstudies.org/wp-content/uploads/north-koreas-1990s-famine-in-historical-perspective.pdf> (dostęp: 03.11.2023).
- Socialist constitution of the Democratic People's Republic of Korea, *Pjongjang* 2014, <https://www.hrnk.org/uploads/pdfs/4047.pdf> (dostęp: 26.11.2023).
- Spezza G., *Education and Development in North Korea. The Push for a "Science-Based Economy" Under Kim Jong Un*, <https://www.isdp.eu/content/uploads/2021/02/Education-in-North-Korea-IB-11.02.21.pdf> (dostęp: 26.11.2023).
- Statistics Korea, *2022 Statistical Indicators of North Korea*, https://kostat.go.kr/board.es?mid=a20115000000&bid=11772&act=view&list_no=423589 (dostęp: 20.11.2023).
- Szyc S., *Falszywa legenda Kim Ir sena*, <https://historia.org.pl/2012/12/18/falszywa-legenda-kim-ir-sena/> (dostęp: 07.11.2023).
- Terticki F., *How the Kim cult of personality came to dominate North Korean life*, (dostęp: 07.11.2023).
- The Committee for Human Rights in North Korea, *The Criminal Law of the Democratic People's Republic of Korea (2009)*, [https://www.hrnk.org/uploads/pdfs/The%20Criminal%20Law%20of%20the%20Democratic%20Republic%20of%20Korea_2009_%20\(1\).pdf](https://www.hrnk.org/uploads/pdfs/The%20Criminal%20Law%20of%20the%20Democratic%20Republic%20of%20Korea_2009_%20(1).pdf) (dostęp: 12.03.2024).
- The Guardian, *Life in North Korea – the adult years*, <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/23/life-in-north-korea-the-adult-years> (dostęp: 27.11.2023).
- The Guardian, *Life in North Korea – the early years*, <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/21/life-in-north-korea-the-early-years> (dostęp: 27.01.2024).
- Toma M., *Jesteś w strefie, „Jeden zły ruch i czeka cię egzekucja. Utknęliśmy tutaj, czekając na śmierć”. Dramatyczne głosy z odciętej od świata Korei Północnej*, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/korea-polnocna-kleska-glodu-najgorsza-od-lat-90-czekamy-na-nasz-koniec/tsbe7v2> (dostęp: 25.03.2024).
- TVN24, *„Krwawy węgiel” Korei Północnej. „Pokolenia rodzą się, żyją i umierają w strefach wydobycia”*, <https://tvn24.pl/swiat/korea-polnocna-raport-cale-pokolenia-wiezniow-zmuszane-doniewolniczej-pracy-w-kopalniach-węgla-st5029853> (dostęp: 24.03.2024).
- TVN24, *Do Korei Północnej wkraśl się kapitalizm. Szara strefa kwitnie*, <https://tvn24.pl/biznes/ze-swiatea/korea-polnocna-kwitnie-kapitalistyczna-szara-strefa-ra606763-ls4467098> (dostęp: 27.03.2024).
- TVN24, *Prawo przeciwno „reakcyjnej myśli”. 15 lat obozu pracy, a nawet kara śmierci*, <https://tvn24.pl/swiat/korea-polnocna-kara-smierci-lub-oboz-pracy-za-zagraniczne-filmy-przepisy-dotyczace-fryzur-i-ubioru-doniesienia-bbc-st5114405> (dostęp: 14.03.2024).
- U.S. Department of State, *Democratic people's republic of Korea 2021 human rights report*, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/03/313615_KOREA-DEM-REP-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf (dostęp: 27.11.2023).
- Uniwersytet Kim Ir Sena, <https://namu.wiki/w/%EA%B9%80%EC%9D%BC%EC%84%B1%EC%A2%85%ED%95%A9%EB%8C%80%ED%95%99> (dostęp: 27.11.2023).
- Vannoy A., *Korea Under the Rising Sun*, <https://warfarehistorynetwork.com/article/korea-under-the-rising-sun/> (dostęp: 27.10.2023).
- World Population Review, *Pyongyang Population 2024*, <https://worldpopulationreview.com/world-cities/pyongyang-population> (dostęp: 11.01.2023).

Wróblewski D., *Ideologie dżucze, jako element silnie oddziałujący na społeczeństwo w Korei Północnej*, w: *W kręgu wyobrażeń zbiorowych. Polityka. Władza. Społeczeństwo*, red. A. Dubicki, M. Rekść, A. Sepkowski, Łódź 2019.

Literatura pomocnicza

Amnesty International, *Death sentences and executions 2022*, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/6548/2023/en/> (dostęp: 25.03.2024).

Encyklopedia PWN, *Kult Jednostki*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kult-jednostki;3928882.html> (dostęp 06.11.2023).

Encyklopedia PWN, *Pjongjang*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pjongjang;3956478.html> (dostęp: 08.01.2024).

Projekt przywództwo, *Konfucjanizm*, <https://www.projektprzywodztwo.com/komunikacja-miedzykulturowa/konfucjanizm> (dostęp: 25.01.2024).

Roszkowski W., *Półwiecze: historia polityczna świata po 1945 roku*, Warszawa 1997.

Thomson O., *Historia Propagandy*, Warszawa 2001.

DAILY LIFE IN NORTH KOREA

AN ANALYSIS OF POLISH PRESS ARTICLES AND PUBLICATIONS BASED ON THE ACCOUNTS OF DEFECTORS FROM „PARADISE ON EARTH” (2013–2023) – PART I

Summary

This article addresses the topic of daily life in North Korea. The aim of the publication is to analyze living conditions in the country, taking into account categories such as: social relations and inequalities, education, labor camps, propaganda, famine, and public disinformation. The first part of the publication presents the contemporary history of the DPRK, the cult of personality, propaganda, and basic information about the state of the country. The second part analyzes social issues, including social ties within the country, relationships between citizens, and differences resulting from life in the countryside and in the capital. Education in North Korea is also discussed. The third part of the article attempts to address the question of human rights violations in the country. It addresses issues such as public disinformation, the death penalty, labor camps, and pervasive famine.

Key words: North Korea, daily life, personality cult, propaganda, totalitarian regime, human rights

Nota o Autorce

Magdalena GORCZYCA – absolwentka studiów na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Kontakt e-mail: magda.gorczyca@gmail.com